הערות וביאורים

בענין הדלקת נר חנוכה ציבורית לאור המצב ה"י

הרה"ג הרה"ח **יוסף ישעי' שיחי' ברוין**
מד"א וחבר הבד"צ דק"ק קראון הייטס
"באן ציווה ה' את הברכה"

נשאלתי השנה מכמה שלוחים שיחיו בערי השדה, לענין הדלקות נר חנוכה הציבוריות, מחמת המצב כעת ה"י, שקשה לעשות באסיפת עשרה (הן מטעמי בריאות או גזירת המלכות), או שיבואו עשרה לאט לאט ולא בב"א, ולאו דוקא במשך החצי שעה. וכן כשיש הכרח להתפזר ולכבות הנרות בהקדם, באיזה אופן יוכשר להדליק בברכה. ובכמה פרטים נפק"מ גם בשנים כתיקונן (למדליקים בחנויות משום פרסו"נ. ואכ"מ כעת בגוף הענין. והארכנו בזה בנספח בסו"ד כאן).

כמו"כ נסתפקו במקום שמחמת המצב ה"י מסדרים הדלקה ציבורית במתכונת מצומצמת, על פתח ביתו מבחוץ של א' השלוחים שליט"א, בהשתתפות בני ביתו שיחיו וקהל קטן מבני העיר, האם יש מקום שידליק השליח עוד פעם בפנים בביתו.

א.
הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת בעשרה

והנה, קיל"ן לדינא שמדליקים נר חנוכה בבית הכנסת ומברכים עליו משום פרסומי ניסא. ובנוגע להדלקות הציבוריות נתפשטה ההכרעה שדינם כהדלקת ביהכ"נ. ושקו"ט בזה בארוכה בכ"מ. ואכ"מ. ואף אנן בעניותין הארכנו בזה במק"א, ואין לנו להוסיף במה שדשו רבים, אבל מקום הניחו לנו להעיר מכעי"ז, שמצינו דעת בעה"ט הובא בטור סתרצ"א ס"ח בגדר פרסו"נ דמגילה שהוא רק בביהכ"נ, והרי לא קיל"ן הכי – שו"ע שם ס"ח ובמג"א שם סק"ח[1].

---

1. ומש"כ בחות יאיר בהגהות למנהגים דק"ק וורמיישא (ע' רמב), שבבית האבל אינו חייב להדליק, שבביהכ"נ שהוא מקום מיוחד לציבור נהגו ולא במקום אחר (ויש ממלקטים אחרונים שהעתיקו משמו שלא כדת, והבינו להיפך ממשמעות הפשוטה) – כמה תשובות בדבר:

א. גם לדבריו אי"ז מחייב להדליק, אבל עדיין י"ל שמותר להדליק משום פרסו"נ. והיינו שגם לדעת החות יאיר אין כאן איסור אלא שאינו בכלל המנהג המקורי. (ואכ"מ).

ואכן ראיתי לכמה מאחרוני זמננו שנקטו בפשיטות להדליק בבית האבל (וראה גם להלן הע' 26). וכנראה טעמם

וקיילי"ן נמי שאין לברך על הדלקה בבית הכנסת כשאין עשרה שיראו את הנרות. ולכתחילה טוב שיהיו עשרה גם בשעת אמירת הברכות (ונחלקו בזה הפוסקים – ראה מג"א סתרע"א סק"י. מור וקציעה שם. חיי"א כלל קנד סי"ז. שו"ת מהרש"ג ח"ב סוסי' קעב. שו"ת מנח"א ח"ב סס"ח. משנ"ב בבה"ל סתרע"א ס"ז ד"ה ויש נוהגין. לוח כולל חב"ד. וראה בקצוה"ש הערות למעשה ע' קמב).

ובמקום ספק אם יבואו עשרה אין לברך – ראה שו"ת מנח"א ח"ב סס"ח. אבל, כל דעבידי דאתי לא חיישינן – ראה שו"ת מהרש"ג ח"ב סוסי' קעב.

ונשים וקטנים מצטרפים לעשרה – שו"ת רב פעלים ח"ב או"ח סס"ב. מור ואהלות פוסק אהל המנורה הטהורה סי ב (ס, א). חזו"ע חנוכה ע' נב[2].

ב.
אם צריך עשרה בבת אחת

ומעתה, להשאלה בפתח דברינו כשאין עשרה בב"א שיראו הנרות: הנה, לע"ע לא ראיתי מזה בספרי הפוסקים, בנוגע להדלקת ביהכ"נ. אבל לפענ"ד נראה פשוט שאין לברך בכה"ג (אף שלפעמים מצינו גדר פרהסיא באופן שיודע שיתפרסם אח"כ בפני עשרה מישראל. ושו"ר שהעיר מזה בשו"ת שיח יצחק סש"ל).

כנ"ל.

ב. שאני בית האבל שאינו מקום מיוחד לציבור, והוא בית פרטי, משא"כ בשאר מקומות המיוחדים לציבור, וכל' הלבוש סתרע"א ס"ח: שזהו פרסום באסיפת הציבור.

ג. ועוי"ל, שבבית האבל בלא"ה ידליקו ב"ב אח"כ, ואמטו להכי קאמר שלא נהגו בכגון דא להדליק ב"פ באותו בית, וכוונתו שאא"פ לה"ר להדליק ממנהג ביהכ"נ, לפי שאי"ז כביהכ"נ שמיוחד לציבור. ולהעיר גם מלשונו (ל' בלתי רגיל): חיבור יו"ד ב"ב המתפללים בבית אבל. ואולי נתכוון בלשונו גם להורות, שדוקא באופן כזה שהציבור מתפללים בבהכ"נ (כמנהג בכ"מ), אלא שבבית אבל ישנם "יו"ד בני–בית", שבכגון דא אין מקום להדליק שם בפ"ע מחמת חיבורם לתפלה.

אלא, שבנדו"ז עוד טעמא רבה איכא בגווה, שהמציאות שבימינו (בד"כ) שידוע בבירור גמור שבין הנוכחים באסיפת הציבור (משא"כ בנדון דבית האבל הנ"ל) ישנם כאלה שלא יראו נ"ח בכלל. ואפי' אם מדליקים עליהם בביתם, רמיא חובת הדלקה עלייהו כמו בנמצא במקום שאי"ב ישראל (כפס"ד השו"ע סתרע"ז וס"ג, וכטעמו של הרמ"א שם) שחייב לראות הנרות.

ואף שמידי פלוגתא לא נפקא (ואכ"מ) – רבו כמו רבו האומרים כן ומיישבים בכך פסקי השו"ע (ראה מאמ"ר סק"ד, הביאו בשעה"צ שם סקכ"א, וכ"כ כבר בשו"ת בית דוד או"ח סתע"ג. וכנראה כך פי' בשלחן גבוה סק"ה. ועוד להקת אחרונים שכתבו כן. וראה גם לבוש סתרע"ז ס"ב. וכ"נ דעת המג"א והט"ז ששתקו לד' המחבר ולא העירו כלל בדעת המחבר שזיכה שטרא לבי תרי, שבתרע"ו ס"ג כתב איפכא – דשאני הכא שנמצא בין הנכרים. ולכאו' ז"כ הפמ"ג בא"א סק"ט. והדברים עולים בקנה אחד עם ל' הרמ"א שם שמה"ט הוסיף לפרש בד' המחבר, ומכוונים גם למש"כ הרמ"א להדיא בשו"ת סצ"ט. וגם מתאים מאד עם דברי הראשונים שהובאו ביתה יוסף ובד"מ – מהר"י אבוהב, אר"ח, כלבו ומרדכי. וכ"ה גם בס' המאורות, או"ז, שלה"ג, מאירי וכו'. ולפלא על המשנ"ב שכ' שהוא דוחק), ויש כר נרחב לסמוך עליהם. וראה גם שו"ת אג"מ או"ח ח"ה סמ"ג.

2. והשוללים – דס"ל, שמעיקרא לא נתקן רק במקום עשרה אנשים בביהכ"נ.

וה"ט, שהרי עיקר גדר ההדלקה בביהכ"נ בכדי "לעשות פרסום הנס במקום הרבים" (ריטב"א שבת כג, א), ש"זה פרסום שלנו **באסיפות הציבור**" (כל' הלבוש סתרע"א ס"ח), לפי "שיש בזה פרסום גדול להשי"ת וקידוש שמו כשמברכין אותו במקהלות" (כלבו ס"נ בסדר תפלת ערבי פסחים, והביא לשונו בב"י סתרע"א). ועד"ז בס' המכתם פסחים קא, א (והועתק גם באבודרהם סדר תפלות השבת): יש בזה פרסום גדול וקידוש ה' והודאה לשמו ית' לברכו במקהלות כמש"נ במקהלות ברכו אלקים[3]. וראה במו"ק סתרע"א ד"ה וכתב עוד טעם, שסמכה לזה שמבמקהלות ילפינן דבעינן עשרה לברכת חתנים, "שכל עצמו של נר אינו אלא לפרסם הנס ברבים לקדש שמו ית' בקהל רב, ודאי צריך קהל ממש ואין עדה פחותה מעשרה" (מו"ק שם ד"ה וכתב במג"א. ועיי"ש עוד בד"ה וכתב עוד טעם).

וגם למג"א שאפשר לברך גם כשאין עשרה בשעת הברכה אם יבואו אח"כ, אין לנו לאפושי פלוגתא ולומר שאינו מחמת גדר קהל וציבור.

[ומה"ט נמי מדליקין בין מנחה למעריב "בשעה שהעולם מקובצים" – משנ"ב סתרע"א סקמ"ו. ויתר על כן, מצינו בשם הגר"ח מבריסק, בטעם ההדלקה אחרי מנחה קודם מעריב לפי שעדיין שם ציבור עליהם, ונהגו שם בבריסק להדליק במוצ"ש קודם קדיש תתקבל מה"ט. ואכן המנהג אצלנו להדליק תמיד קודם עלינו. ולהעיר מל' החות יאיר בהגהות למנהגים דק"ק וורמיישא (ע' רמב): חיבור יו"ד ב"ב המתפללים וכו' מחייב להדליק שם[4].

וי"ל שמה"ט נהגו שדוקא החכם או הש"ץ או השמש הדליקו (ראה שו"ת מהרש"ל ספ"ה. מהר"ם מינץ סמ"ג. רמ"א סתרע"א ס"ז – הובא בט"ז שם סק"ח. וכ"מ בשבה"ל סי' קפה שמורו נמנע מלהדליק, ומשמע שנהגו לכבד החכם. וראה גם שו"ת מהר"ם שיק יו"ד שעד במנהג החת"ס), לפי שההדלקה "בשליחות הציבור" (כדלהלן ס"ה. ובמחה"ש שם סקי"א שהש"ץ והשמש שוין לפי ששניהם שלוחי הקהל).

ובכל אופן, גם להמנהג להדליק גם בשאר מסיבות ואסיפות הציבור – היינו רק כשיש איזשהו גדר ציבור. ולהעיר גם משיחת מוצאי זאת חנוכה תשל"ד, שגם ההצעה להדליק בכינוסי ילדים בשעות היום ללא ברכה – היינו רק כשיש עשרה גדולים שיכולים לומר דבר שבקדושה, ובדוגמא להמנהג להדליק בביהכ"נ גם בשחרית].

ג.
שקו"ט להשיטה שאין צריך עשרה בשעת הברכה

ואף את"ל שאצ"ל עשרה בשעת הברכה (כדעת כמה פוסקים, וכן ההכרעה למעשה,

3. אבל מסתבר דתרווייהו – הכלבו והמכתם – קאי בעיקר אקידוש בביהכ"נ דסלקי מיני'. ומ"מ, יש ללמוד כן גם מגוף הדמיון דהדלקת נ"ח בביהכ"נ לתקנת קידוש בביהכ"נ (וראה גם שו"ת מן השמים סכ"ה) שמצינו בטעם המנהג ש"לא נתקן עיקרו כלל בעבור האורחים וכו' אלא לקידוש היום ברבים נתקן" (או"ז ח"א שו"ת סתשנ"ב סק"ט).

4. ראה לעיל הע' 1 (לענין שלילת ההדלקה בבית האבל).

וכנ״ל), הבו דלא לוסיף עלה באופן שאין שם עשרה בב״א, שלא מצינו סמך לדבר בשום מקום. ובכגון דא, מתאימים ד׳ השד״ח (מערכת המ״ם כלל לז) שדבר שהוא מצד מנהג אין לדון ענין אחד מחבירו אף בדומה לו, די״ל דדוקא בזה נהגו כן ולא באידך וכו׳. והביא שם משו״ת הריב״ש סתע״ז: מאחר שאין זה מן הדין ולא מתקנת הקהל אלא מצד המנהג אין לדון בו אלא בדומה ממש למה שנהגו וכל שיש קצת התחלפות מן הנדון אל המנהג אין הולכין אחריו. (ואף דהתם מיירי במנהג שאינו בנוי על קו היושר, וטובא יש לחלק – מ״מ מובן שאין לחדש מנהג חדש ולברך עליו כשאין לזה שרש וענף). ובל׳ שו״ת חכ״צ ספ״ח (לענין גוף מנהג הדלקת נ״ח בביהכ״נ): קשה לחדש דבר מדעתנו בלתי ראי׳.

ואילה״ק שבמג״א מדמה לה למדליק ברחוב ואח״כ באו אנשים, והרי בהדלקה ברה״ר בודאי אצ״ל עשרה מישראל בב״א שיראו הנרות – שהרי פשוט שברחוב א״צ עשרה בכלל (ואה״נ שנתקשה בזה בשו״ת שיח יצחק שם מ״ט בביהכ״נ צריך עשרה. וראה גם במשנ״ב סתרע״א בבה״ל ד״ה ויש נוהגין). וכוונת המג״א דנילף מינה רק לענין זה שהפרסום אצ״ל בשעת הברכה, ודון מינה ואוקי באתרין, הא כדיני׳ והא כדיני׳.

ד.
הוכחה מברכת "הרב את ריבנו"

ויש ללמוד ד״ז ממינה ודוגמתה, ברכת הרב את ריבנו בציבור (או גם מכל עיקר קריאת המגילה שלא בזמנה שצ״ל בעשרה), משום פרסו״נ, שבודאי לא מהני אם אינם שם ביחד בחדא מחתא. וגם את״ל דמהני גם כששמעו כבר רובם קריאת המגילה לפנ״ז או ביצאו מקצתם – וראה אצלנו בלוח יומי לפורים מזה – פשוט שצ״ל עשרה בב״א בעת הקריאה, בהתחלתה עכ״פ (או אפי׳ בסופה, את״ל הכי).

ה.
הוכחה מזה שהיא חובת ציבור

וי״ל ככל הנ״ל גם בסגנון אחר, שכיון שפשוט שמנהג ההדלקה בביהכ״נ אינו חובת היחיד, דהא לא רמיא חיובא על כאו״א לראות ההדלקה בביהכ״נ (אף שדבר גדול הוא למאד. וראה מקו״ח בקיצור הלכות סתרע״א ס״ז שהעולם נזהרים מאד להיות אצל הדלקת הש״צ ובפרט בפעם הראשונה) – עכצ״ל שהיא חובת הציבור (ובל׳ הלבוש שם: עושין מצוה אחת בשליחות הציבור שהרי בשליחות הם מדליקין. וראה גם במו״ק ד״ה אם רוצים (במוסגר). וילה״ע מהל׳ חנוכה לרבינו מהרז״ך – נדפס בקובץ המועדים חנוכה ע׳ טו, שמחדש בעיקר יסוד תקנת נ״ח שתיקנו ב׳ חיובים, חובת היחיד בביתו וחובת הציבור. ובשו״ת זרע אמת או״ח סצ״ו בין השיטין נראה דמדמה לה לקריה״ת שהיא חובת ציבור. **ובכ״מ** שהיא כעין הדלקת הנרות בביהמ״ק, וכתבו לבאר עפ״ז כמה ממנהגי הדלקת

ביהכ"נ), ולא חל החיוב אא"כ יש ציבור גמור.

ואף אם היחיד יכול להדליק לפנ"ז, היינו רק כיון שאח"כ יבואו הציבור (וע"ד הכשר מצוה, וכהדלקת ע"ש בכלל – ראה עד"ז לענייננו בשו"ת מהרש"ג ח"ב סוסי' קעב). ואדרבה, מזה גופא ראי' שאינה חובת היחיד, שאלת"ה היאך יצא היחיד יד"ח התקנה כשבא אח"כ ואינו בביהכ"נ בשעת ההדלקה.

ו.
אם צריך שיבואו עשרה תוך חצי שעה

ונראה שא"צ שיבואו תוך ח"ש לזמן ההדלקה, מדסתמו האחרונים ולא פירשו, ובדבר השכיח טובא – שכן הי' המנהג בכ"מ שהשמש הדליק בע"ש בברכה לפני שהגיעו הציבור (ובמקו"ח בקיצור הלכות סתרע"א ס"ז שהשמש הדליק בביהכ"נ לפני שקראו לביהכ"נ ואח"כ הדליק בביתו. ובמנהגים וורמיישא מפורש יותר, שמדליק רביע שעה קודם שקורא לביהכ"נ, ורק אחרי ההדלקה בביהכ"נ ושוב בביתו קרא לביהכ"נ) – הו"ל לאשמועינן בהדיא.

(אלא שי"ל שבע"ש שאני, כיון שעיקר המצוה אח"כ משתשקע החמה בליל שבת, וההדלקה לפנ"ז מבעו"י הוא רק להכשר מצוה. ועכ"ז ההוכחה קמה וגם נצבה להדעות[5] שבע"ש בדולק ח"ש מפלה"מ יצא יד"ח, עכ"פ בדיעבד. וכעי"ז מצינו שנהגו בנרות ביהכ"נ, בימות החול עכ"פ, שהדליקום לפני ערבית וכיבום אחרי ערבית, אף שהתפללו ערבית מבעו"י (וכדלהלן ס"ח). ומינה, דלא אמרינן שאחרי ח"ש נגמרה המצוה, וכל שמוסיף לדלוק בכלל המצוה היא, וכשבאו עשרה אח"כ מהני).

ובפרט לדברינו להלן (ס"ז), שבאמת א"צ שיעור ח"ש בנרות ביהכ"נ, לפי שעיקרו לפרסום הנס, ומכיון שכן, הה"נ להיפך, שכל שבאו עשרה אח"כ מהני, וכל' הד"מ סתער"ב סק"א (והביאו במ"א שם סק"ג): דאיכא מצוה להדליק נרות [בביהכ"נ] כל היום[6].

איברא, שבד"מ לכאו' קאי במצוה בכלל להדליק נרות בביהכ"נ, גם שלא בימי החנוכה[7]. ומ"מ משנה לא זזה ממקומה, דסו"ס איכא פרסו"נ בהכי, שמה"ט נהגו בכ"מ שהנרות בביהכ"נ דולקות עד חצות הלילה (מג"א סתר"ע סק"ב בשם מעגלי צדק. שו"ת שבו"י ח"ב סמ"א. ועוד), אף שבביתו ליכא הידור בנרות ארוכים (להסוברים כן, ראה ד"מ ומג"א סתער"ב שם), לפי שגם אחרי ח"ש הוא בכלל המצוה. וק"ל.

[ולדברינו תצא דינ"א שלמ"ד דאפשר לברך ברכת הרואה על נרות ביהכ"נ[8], יכול לברך

---

5. לבוש סתרע"א ס"ה. א"ר שם. פמ"ג סתער"ב בא"א סק"א. חי' מהרצ"א לשם. ועוד.
6. במג"א הועתק "בכל יום". ולכאו' היא טה"ד. אבל ראה הע' הבאה.
7. ועפ"ז א"ש גם ל' המג"א שבהע' הקודמת.
8. וכ"מ ממש"כ בראשונים בטעם ההדלקה בביהכ"נ עבור הרואים שאין להם בית – ראה ס' המכתם פסחים קא,

גם אחרי ח״ש, גם את״ל שבשאר נרות מברך רק תוך ח״ש. ואכ״מ].

ז.
כיבוי הנרות בבית הכנסת קודם שיעור חצי שעה

ולענין כיבוי הנרות תוך ח״ש, ונוגע גם בהדלקה בביהכ״נ לפעמים – פשוט מסברא שאם הקהל מתפזר אחר כך, אפשר לכבות הנרות גם קודם גמר שיעור חצי שעה, ובפרט במקום חשש שריפה.

והטעם, שכיון שעיקרו משום פרסומי ניסא (והטעם משום אורחים ל״ש בזמננו), ולמי ידליק אם הקהל כבר הלכו.

וחזי לאצטרופי הדעות שא״צ שיעור בכלל, או שכשמדליקין בפנים א״צ שיעור. ועוד שי״א שאפי׳ כבתה במזיד אינו זקוק לה (ובפרט בנרות ביהכ״נ, וכדמוכח ממש״כ מהר״י אבוהב שהובא בב״י סתרע״ה ד״ה מצאתי, שמותר לטלטלה דהו״ל ככבתה. וראה מג״א שם סק״ב).

ואי״ז שייך להשקו״ט אם צ״ל בר חיובא המדליק בביהכ״נ[9], שגם אם נאמר שההדלקה עצמה צ״ל כדרוש, לפי שגם הדלקת ביהכ״נ שם הדלקת נ״ח עלה ככל משפטי׳ וחוקותי׳, אין תועלת בשיהוי ההדלקה אח״כ אם אין שם רואה, לפי שכל עיקר ההדלקה לפרסם הנס בפני באי שערי ביהכ״נ (משא״כ בהדלקה בביתו שמצותו בגוף ההדלקה גם לולא פרסו״נ. ולכן מדליק גם כשנמצא בבית יחידי. וק״ל).

א: שיצאו יד״ח הרואים שאין להם בית לברך שם. ועד״ז בכ״מ. ועלתה לנו ארוכה בזה במק״א.

וכן מוכח גם משו״ת זרע אמת ח״א סצ״ו בדין המדליק בביהכ״נ וחוזר ומדליק בביתו, שאינו מברך שהחיינו והוכיח כן מדין ברכת הרואה, והב״ד במח״ב, שע״ת, בא״ח, משנ״ב, כה״ח, ועוד.

ועוד יל״ע מזה שמדליק ומברך לראות הנרות, אף כשמדליקים עליו בביתו, והדלקה זו אינה בביתו ואינה אלא בשביל שיוכל לראות (ראה לעיל הע׳ 1). ומכאן, שמברך ברכת הרואה גם כשאינה בשביל מצות הדלקה. [ולהעיר שיש מהראשונים שנקטו בנוגע להדלקה זו בל׳ ״מנהג״ (באר״ח הל׳ חנוכה סי״ג: שמענו שה״ר משולם הי׳ נוהג. ובמרדכי שבת פ״ב סרס״ז: שנהגו בנ״א). ואם הדברים כפשוטם, נמצא שגם הדלקה זו היא ממנהגא ובדומה להדלקת ביהכ״נ. אבל בפסקי ריא״ז שבת פ״ב סט״ו: חייב להדליק נר לעצמו].

9. שקו״ט מזה באחרונים. וכבר כתב בזה במועדי ה׳ על הסמ״ג לר״י נגאר, ליוורנו תקס״ח, הל׳ חנוכה סד״ה אבל אשה (קיז, ב) להתיר בקטן. (אבל ראה בסו״ד שם). וכ״כ בשו״ת זבחי צדק החדשות ח״ג סמ״א. וכבר הקדימם בחיים שנים ישלם למהרש״ו (שי״ל מכת״י) או״ח סרפ״ו ס״ג. והאחרונים לא ראו דבריהם. ולמעשה, מקפידים (לכתחילה עכ״פ) שההדלקה תהא ע״י גדול המחוייב במצוות. וראה באג״ק ח״ל ע׳ כד מענה מיום כ״ג חשון תשל״ה לצא״ח., ויש בזה גם משום כבוד הציבור (אף שלדינא אין פגם בקריה״ת ע״י קטן משום כבוד הציבור). וכבר נז׳ לעיל בפנים (ס״ב) שהמנהג שהחכם או הש״צ והשמש מדליקים. ובכ״מ שההדלקת ביהכ״נ כהדלקה שבביהמ״ק, והמדליק בביהכ״נ ככהן המדליק בביהמ״ק (אבל להעיר שהדלקה כשירה בזר. אמנם, לראב״ד ביאהמ״ק פ״ט ה״ז רק בדיעבד. וי״א רק כשאין כהן. ואכ״מ). ולהעיר מסה״ש תשנ״ב ע׳ 190.

ח.
דחיית ההוכחה מאיסור השתמשות במשך חצי שעה

ומש"כ בפמ"ג סתרע"ה בא"א סק"ב וכ"ה במשנ"ב סתרע"ג סקי"ג וסתרע"ה סק"ו שלא להשתמש לאורה בביהכ"נ משך ח"ש – היינו במקום שהקהל שוהה שם ח"ש (שהרי סתמא דמילתא הדליקו לפני מנחה, וכיבו אחרי ערבית, ראה מקו"ח סתער"ב סק"ב. שו"ת מלמד להועיל ח"א סי' קכא. וראה שבילי דוד סתרע"א סק"ב. ולהעיר שלמנהג שבכ"מ לכבות אחרי ערבית, נמצא שבמוצ"ש בודאי לא דלקו שיעור ח"ש. אלא שבכ"מ נהגו שדולקות עד חצות, או כל היום. ועוי"ל דשאני האיסור להשתמש לאורה לפי שהוקצה למצותה, כיון שבפועל מדליקה בכדי שתהא דלוקה ח"ש. וג"ז י"ל שהיא רק זהירות לכתחילה).

וכן הכריעו כו"כ אחרונים למעשה – ראה הנסמן בהערה[10].

ומש"כ בשו"ת שב יעקב סכ"ב בטעם שמדליקין בביהכ"נ לפני ערבית "שאם היו מדליקין אחר ערבית היו הולכים מיד מביהכ"נ ולא היו נראין זמן כראוי אחר הדלקתן" – אין הכוונה שיש שיעור לדבר, שהרי גם כשמדליקין לפני ערבית אין שוהים שם שיעור ח"ש, אלא ר"ל שכשמדליקים לפני ערבית מקיים המצוה לראותן אחר הדלקתן, ולא יניחו הנרות מיד אחרי ההדלקה לילך לביתם, דבהכי איכא פרסו"נ טפי, עיי"ש.

שו"ר בשית שיח יצחק סשל"ז שנהג לזמר אחרי הדלקת נ"ח בביהכ"נ בכדי להשהות שם ח"ש שיעור זמן ההדלקה. ואף הפליא לעשות, שבל"ז נכנס לחשש ברכה לבטלה ח"ו (וראה שם גם בשם בעל לב העברי (והובא שם סשל"ח)).

אבל מתוך עיון בהמשך דבריו שם מוכח, שאי"ז מעכב כלל, שהביא שם שנהגו מאז להדליק לפני ערבית, ושבערבית גופא אפי' רביע שעה כמעט אין שוהים, ומיהרו מאד לילך לביתם אח"כ, ושוב הסיק שם שזהו רק מחמת ההכרח, אבל כשיש אפשרות שישהו שם "מה טוב". וממוצא דבריו אתה למד, שלא נתכוון כפשוטו, והרי לך שמש"כ לפנ"ז "ברכה לבטלה" שיגרא דלישנא בעלמא הוא.

---

10. מלמד להועיל שם. שרה"מ ח"ו ספ"ד. שם סי' קלח סק"ג. שבה"ל ח"ח סי' קנו. רבבות אפרים ח"ג סתנ"ג. שם ח"ה סתל"ב סק"ה. בנין אב ח"ב סוסי' ז. מנחת דוד ח"ג סע"ט סק"ב. חזו"ע הל' חנוכה ע' מו. אבל ראה שו"ת רבבות אפרים ח"ד סי' קסג סקנ"ט. מסורת משה ח"ג סשס"ב.

וראיתי למי שהביאו שכ"כ גם בשו"ת זבחי צדק ח"ב סכ"ט. אלא שהמעיין שם יראה שאין הכרח לד"ז, והוא רק לפי א' האופנים שכת"ש בישוב המנהג להדליק בביהכ"נ מפלה"מ. וגם לדבריהם, בנתן כשיעור ח"ש וחושש משריפה בודאי אפשר לכבות.

ט.
אם אפשר להדליק עוד פעם בביתו אחרי הדלקה ציבורית על פתח ביתו

וכעת להשאלה שנז' בפתח דברינו: בהדלקה ציבורית שמתקיימת על פתח ביתו מבחוץ, האם יש מקום שידליק השליח עוד פעם בפנים בביתו.

ועד"ז נשאלתי בא' הישיבות – מבני אשכנז – שהבחורים מדליקים נ"ח בביהמ"ד (וכדעת שבה"ל ועוד) – שלכאורה אחרי ההדלקה הציבורית בביהמ"ד אחרי מנחה אין מקום שידליק אותו בחור בפ"ע לחובתו הפרטית[11].

ובאשר שאלה זו שכיחא טובא בכל ההדלקות ביהכ"נ שבישיבות קדושות – תמיהני אם לא נתעוררו בדבר באיזהו מקומן[12].

וגם במקומות שמדליקים בפנימי', אם נאמר שלמעשה יוצא יד"ח בביהמ"ד שהוא "ביתא דרבנן"[13], אין מקום שידליק שוב עבור עצמו בחדרו, ובפרט אם הוא בבנין אחד[14].

---

11. ולהעיר משאלת בעל הגאון פת"ז (השואל) בשו"ת מנחת הקומץ סל"ב דהאידנא שמדליקים בפנים ויוצא גם על שולחנו, היאך מותר לו להדליק איזה נר בביתו להאיר וכו', שהרי בזה כבר קיים המצוה. ותוכן התשו' במנחת הקומץ שם, שכשמדליק בכדי להשתמש בו, או כשמדליק שלא על פתח ביתו, ה"ז כהיפוך כוונה, עיי"ש דבריו.

כן להעיר משו"ת מהר"ש ענגיל ח"ב ס"ג שבהדלקה לצורך חולה אינו יוצא יד"ח מצות נ"ח (עיי"ש בנדון דידי' ששכח להדליק נ"ח בע"ש והוכרח להדליק נר לחולה בש"ק. וראה גם בשו"ת פני מבין או"ח סרכ"ז. משנ"ה ח"ז סרכ"ז), דלא מינכרא מילתא שהוא לצורך חנוכה. [וצע"ק ממג"א סתרע"ח סק"ב. וכ"ה כבר באהל מועד חנוכה נתיב ז. וי"ל בקל. ועוד שהמג"א כ"כ רק בדא"פ, וגם רבו החולקים על המג"א. וגם המג"א סותר ד"ע בסתרע"ג סק"ג (ראה הגהות לבו"ש סתרע"ח שם. פמ"ג שם בא"א. שו"ת שבו"י ח"ב סל"א. ועוד). וכבר העירו שברשב"א שבת כא, א מוכח דלא כמג"א].

12. ושו"ר כן בהליכות שלמה חנוכה פי"ד סי"ג שבחור הגר בישיבה שהדליק בביהכ"נ שבישיבה יצא בזה יד"ח הדלקה. [ואשכחנא להני לקוטאי ליקוטי בתר ליקוטי בתראי שהלכו בה נמושות, שכתבו מד"ע שאינו רשאי להדליק עוה"פ בחדרו. וכדרכם, כמילתא בלא טעמא, ונימוקם אינם עמם].

ומצאתי בס' אשרי האיש ח"ג ס"ע רעא בשם הגריש"א דאזיל בתר איפכא, שבחור בישיבה שמדליק בביהמ"ד חייב להדליק עוה"פ בברכה בחדרו. אלא שלא נתברר טעמו, אם מפני שסובר שבחורי ישיבה אין יוצאים יד"ח בהדלקה בביהמ"ד בכלל, וצ"ל דוקא בחדר שינתם, או דקאי במדליקים בחוץ – כדעתו בכלל – ובביהמ"ד לא קיים מצות הדלקה "על פתח ביתו", או שגם את"ל שיוצא בעצם בהדלקה בביהמ"ד – כאן ה"ז הדלקה משום תקנה ומנהג, ואינה עולה לו לחובתו. וכ"כ בס' נר חנוכה ספטימוס פ"ז הע' ג בשם הגרח"ק, ושם משמע שטעמו לפי שאין יוצאים בהדלקה בביהמ"ד.

13. ראה שו"ת ויען יוסף ח"ג סת"ה. ויחי יוסף חנוכה ע' קצח (וראה שו"ת להורות נתן ח"ב סוסי' מז בשמו. ולא דק). שבה"ל ח"ג ספ"ג ד"ה היוצא. ועוד.

וחידוש ראיתי במנהגי טלז ע' סג שנהגו שמעיקרא כולם יוצאים יד"ח בהדלקה שבביהמ"ד, ונהגו להשתתף בפרוטה רק לרווחא דמילתא.

14. כדעת שו"ת מנח"י ח"ז סי"ח (למרות ל' הט"ז חדר לאכילה ולשכיבה. וצ"ע מה דלא ניחא לי' לדייק מל' הט"ז). וכ"כ גם בשו"ת שבה"ל שם. להורות נתן שם. ועוד. (אבל במק"א כתבנו לפקפק בזה). וכבר כתב בשו"ת שארית יוסף, הביאו המג"א, שבנמצא מקום אחד הכל נק' מקום לינה (אלא דלדידי' העיקר מקום לינה ולא אכילה).

[ועכ"פ, בדיעבד ולאחר מעשה, מקום לומר דלא גרע משעת הסכנה, שאצ"ל על פתח ביתו דוקא, את"ל שגם שלא בשעת הסכנה יוצא יד"ח (לא רק בתוך ביתו מבפנים אלא אפי') במניחו על שלחנו (כדיוק ל' הרמב"ם חנוכה פ"ד ה"ח), אף שאינו ניכר שהוא למצוה, ונראה דלצרכו הוא דאדלקה (ראה חי' הר"ן שבת ט, ב בדפי הרי"ף. מג"א

י.
אם אפשר לומר שמכוון לא לצאת בהדלקת בית הכנסת

ויש מראשי הישיבה שאמרו, שהמדליק אינו רוצה לצאת בהדלקה הציבורית בביהכ"נ. וטעמו שרוצה להדר ולהדליק אחר שקיעה"ח, ובהדלקת ביהכ"נ מדליקים מפלה"מ. ויש להמתיק סברתם, שהיא ע"ד ד' החת"ס (בשו"ת או"ח סי' קמג) שמכוונים לא לצאת בקידוש שבתפלה. וכ"כ שם לגבי ברכת שהחיינו שבקידוש ביהכ"נ, שבמכוון לא לצאת בביהכ"נ יכול לברך אח"כ בביתו. [ועפ"ז כתבו כמה גם לענין שהחיינו שבהדלקת נ"ח, שאם נתכוון שלא לצאת בשהחיינו שבביהכ"נ, יוכל לברך עוה"פ בהדלקתו בביתו, גם כשאין לו ב"ב להוציא].

ועצ"ע בשתים:

א. אם שייך כאן לומר שאינו רוצה לצאת, וכדעת הסוברים שאכסנאי שמדליקים עליו בביתו אינו יכול לומר שאינו רוצה לצאת בשל אשתו וה"ז ברכה לבטלה, שגם אם יכוון שלא לצאת יוצא מאליו וממילא, ופירשו בדעת הב"י שכתב "ברכה שא"צ" שר"ל "ברכה לבטלה", וכל' הזה מצינו בכ"מ בחז"ל וראשונים.

[וכ"מ שהבין בברכ"י סתרע"ז סק"ב (אף שנקט ג"כ לישנא דהב"י. וי"ל). וכ"ה לפמש"כ בנהר שלום שם סק"א. מאמ"ר שם סק"ה. **ועוד**. וכ"כ בפר"ח שם ס"ג. וראה גם שו"ת זר"א סצ"ז. וכ"ה בדרשות מהר"ש מאסטרייך ע' רה. וכ"ה הלשון בשו"ת תרוה"ד בשם "א' מהגדולים תלמידו" [של "א' מהגדולים" שנז' לעיל בתשו', וכנראה הכוונה למהר"ש מנוישטאט" (ע"פ לקט יושר ע' 152) ותלמידו], אלא שחלק עליו). וגם בשו"ת מהרי"ל סי' קמה (קנו) נקט כל' הזה (אלא שסובר שלמעשה אינו ברכה לבטלה). וראה גם שו"ת מהר"י מברונא ס"נ (וגם הוא לא נקט כן למעשה). אבל ראה כנה"ג דלקמן. ויש שהבינו כך גם בל' שו"ת מהרש"ל ספ"ה דלאו כל כמיני' לומר שאינו יוצא בהדלקת אשתו].

וגם לדעת החולקים, שאני הכא דהיינו הך ולא ניתוסף כלום בהדלקתו השני', ואין כאן פרסו"נ יותר מההדלקה שלפנ"ז[15]. ובפרט את"ל שכל עיקר ההדלקה בביהכ"נ הוא בשביל

סתרע"ח סק"ב. וראה לעיל הע' 11). וכש"כ בימינו שניכר שהודלק לצורך מצוה. אבל עדיין י"ל, דלאו ביתו מיקרי וגרע ממניחו על שולחנו. אבל להעיר מחי' מהר"ם בנעט שבת כג, א לרש"י ד"ה אכסנאי, שטעם ההדלקה באכסנאי, דדמיא לשעת הסכנה. והוא מחודש. ואכ"מ כעת].

15. וכוונתנו בזה, שגם להסברא בגדר מהדרין בכלל, שכל פעם שניתוסף פרסו"נ מברך עוה"פ (וראה בשו"ע אדה"ז דלהלן הע' 36), והיינו שההוספה לפי מספר בני הבית והימים מוסיף בפרסום הנס (ראה שו"ת גליא מסכת או"ח ס"ו. ובכ"מ. וראה בתי כהונה ח"ב בית ועד ד"ה אבל הרמב"ם פי' (יד, א. ובמהדו"ח על חנוכה ע' קמא) – בנדו"ז לכו"ע אינו יכול לברך שוב כשאין כאן פרסו"נ מחודש.

ולהעיר מהדוגמא (וההוכחה) בשו"ת זר"א או"ח סצ"ו (לענין שהחיינו בביתו אחרי הדלקת ביהכ"נ. וראה להלן הע' 25) שכשבירך ברכה"ת בציבור אינו חוזר ומברך ברכה"ת על לימודו לעצמו (ובגוף ד"ז הארכנו במק"א בדיני ברכה"ת. ואכ"מ). וצ"ע אם אפ"ל, שיכול לכוון שלא לצאת בברכה"ת בקריה"ת.

ובנדו"ד, הדמיון עולה יפה יותר, שכאן כבר קיים מצותו בשלימות ול"ש לברך ע"ז עוה"פ מחמת הדלקתו הפרטית. (אבל בנדון דהזר"א, יש לפקפק קצת בראייתו, שהרי בהדלקת ביהכ"נ אינו יוצא בזה מצות הדלקת נ"ח,

האורחים דאכלו וגנו בי כנישתא (כדעת כמה ראשונים), ונמצא שלא עביד מידי בהדלקתו השני'[16]. משא"כ באכסנאי שאף שהדליקו עליו בביתו מקיים כעת חובת גופו (וגם הוא

וההדלקה מנהג בעלמא, משא"כ בברכה"ת, שבברכה"ת על קריה"ת כבר יצא יד"ח ת"ת בשלימות. ועוד, דהזר"א מיירי רק מענין ברכת שהחיינו, ולא בנוגע לברכת המצות על ההדלקה, דפשיטא לי' שעל ההדלקה עצמה מברך שוב, ומינה שאינו דומה לברכה"ת).

[ובהיותי יושב בשבת תחכמוני בעי"ת סידני יע"א, נתעוררה השאלה אצל אנ"ש שיחיו שם, שנהגו בא' מימי חנוכה מדי שנה בשנה לסדר הדלקה ציבורית ומרכזית בחצר גינת ביתן ביהכ"נ (דק"ק צמח צדק), עם ריבוי משתתפים שאינם ממתפללי ביהכ"נ, ומכיון שהתפללו מנחה בפנים בביהכ"נ עם מנין מצומצם בסמיכות לאירוע ההדלקה, עלתה השאלה אם יש מקום להדליק ב"פ בברכה. והוריתי להם לסדר התוכנית שיתפללו מנחה תחילה וידליקו נ"ח בביהכ"נ, ורק אח"כ להדליק בחוץ. ונימוקי עמי, שרוב ככל באי שערי ביהכ"נ משתתפים גם בהדלקה בחוץ, ואין מקום להדליק תחילה וראש בחוץ ואח"כ בפנים, כשאין תוספת פרסו"נ אח"כ למתפללים בביהכ"נ, משא"כ כשמדליקים תחילה לקהל שבביהכ"נ, ואח"כ לריבוי האנשים שמבחוץ שלא היו בהדלקת ביהכ"נ. (ודא"ג: ילה"ע מהל' בסה"מ תש"ד ע' 82, שנ"ח שבחצירו פוטרת ביתו משא"כ במזוזה שאין המזוזה שבחצר פוטרת הבית).

וכבר חקרוה שרים, בבתי כנסיות שישנם ריבוי מנינים איך לסדר הדלקת נ"ח בביהכ"נ. ובבית חיינו "770 נהגו מאז ומקדם שמדליקים רק פ"א במנין המרכזי. אלא שבקומה העליונה מדליקים ג"כ בפ"ע. ויש להמתיק הדברים, שנוסף לזה שבקומה העליונה אא"פ לראות הנרות שהודלקו בקומת המרתף, עוד זאת דלא גרידי בתר המנין המרכזי, וכמו שמצינו בכמה דוכתי, שבכל מקום שיש ארון ותיבה בפ"ע נידון כביהכ"נ בפ"ע. (אלא שבשנים האחרונות סידרו גם למטה כמה ארונות ותיבות לכל מנין בפ"ע. ועכ"ז תקנה ומנהג הראשון לא זז ממקומו, ראה בכעי"ז לגבי תחנון אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' א'נב)].

16. כלומר, שכבר יצא חובתו באופן שלם, ואין כאן הידור נוסף, וגם אם יכוון לא לצאת, יצא בעל כרחו, שהמצוה היא שיתפרסם הנס על ידו בביתו, ולא בכוונה תליא מילתא (כסברת כל האחרונים הנ"ל בדין אכסנאי). ומשל למה"ד, למי שיאמר שנתכוון שלא לצאת במעקה שבביתו שגם את"ל שלא קיים המצוה בודאי אא"פ לו לעשות עוד מעקה ולברך. וכן גם במי שלא נתכוון לצאת במזוזה שבפתחו, וכהנה רבות. וכבר האריכו באחרונים במצוות שהעיקר בהן התוצאה דל"א מצ"כ.

ולכאו' ז"כ מהרש"ל שבפנים. ומה"ט נתקשו במש"כ שבמסופק אם הדליקה יכול לברך, ראה מחה"ש ועוד. ויש שפי' בדעתו שהתיר משום ס"ס. ואולי יל"פ כן בפמ"ג סתרע"ז במ"ז סק"ג. ודוחק. ולכאו' י"ל בדעת מהרש"ל שבאמת כולם יוצאים בהדלקת הבית, שכך תיקנו חכמים הדלקה אחת עבור כל הבית,ולאו כל כמיני' לומר שאינו יוצא, אלא שנוסף לזה יש דין מהדרין שכאו"א ידליק לתוספת הידור בפ"ע (ראה להלן הע' 36). אמנם, במסופק אם הדליקה חייב להדליק לפי שחלה עליו חובת חכמים להדליק מחמת הספק.

ובכ"מ אכן כתבו בדעת המחמירים באכסנאי דס"ל שהיא חובת הבית ולא חובת גברא, וכל שנתקיימה המצוה בביתו שוב אין מקום שידליק בפ"ע – ראה שו"ת דברי יעקב שור סע"ח. גנזי חיים סתרע"ז סק"א. וראה כסברא זו בהגהות יא"פ סתל"ב למג"א סק"ו. וראה שו"ת שבה"ל ח"א סי' קצא. ח"ד סס"ח. ועוד.

ויל"ע לפום סברא הנ"ל, בבעה"ב שמדליק בביתו בשליחות א' מבני הבית להוציאו בדין מהדרין, כיון שאינו יכול לירד ממטתו ולהדליק על פתח ביתו, ובעה"ב אינו רוצה לצאת כעת (מאיזה סיבה שתהי', שרוצה להדליק בשמן דוקא, או טעם אחר כיו"ב), אי אריך למיעבד הכי, ואם יש מקום לומר שיש כאן חשש ברכה לבטלה לפי שכבר קיים מצותו משלם. [אלא שבגוף הנידון, שקו"ט בכ"מ אם באופן כזה ידליק על שלחנו או ע"י שליח, ואכ"מ. וגם יש מקום עיון אי שייכא שליחות בדין מהדרין, להמנהג שכאו"א מדליק, שהרי כל עיקר מנהג זה שאין בעה"ב מדליק עבור כל בני הבית. ועוד שאת"ל שדין מהדרין משום חיבוב המצוה לעשות בעצמו לא מהני שליח]. והנה, לכאו' לדעת הפוסקים שאכסנאי אינו יכול לכוון שלא לצאת בהדלקת אשתו, ושבעל כרחו יוצא, נראה דהה"נ הכא. ומה שיש להסתפק הוא להחולקים, דשאני התם דס"ל שיש בזה עכ"פ הידור להדליק "בשתי מקומות".

אבל יותר נראה, שגם בזה סו"ס יש הידור כבכל מהדרין, שיותר מתפרסם הנס ע"י מספר הנרות, או שיש חיבוב מצוה בכל הדלקה בפ"ע (ראה בתי כהונה שבהע' 15), ומה לנו אם הוא הדליק של מהדרין תחילה. ועדיף מאכסנאי שמדליקין עליו, כיון שלא הודלק עבורו ובסיבתו, ודמיא ממש לשאר מהדרין. ועוד, שבאכסנאי גרע טפי דאשתו כגופו כסברת כמה מהאחרונים (שו"ת שער אפרים סמ"ב. פמ"ג דלקמן). ויתכן שגם המחמירים באכסנאי יודו בנדו"ז (זולת לשי' המחבר ומנהג הספרדים שגם במהדרין רק בעה"ב מדליק. ובכ"מ כתבו, דה"ט דס"ל להמחמירים שבאכסנאי שמדליק בפ"ע נחית לחשש ברכה לבטלה דלא ס"ל שכאו"א מבני הבית מדליק

בבית אחר, והוא בהוספה על חובת ביתו) או שמקיים חובת מהדרין להסוברים כן[17].

[ובדומה לדעת האחרונים שההיתר דאכסנאי להדליק בפ"ע אף שמדליקים עליו, הוא רק מחמת ההידור להדליק "נר לאיש ונר לאשתו בשני מקומות", אבל במקום אחד אסור לה להדליק בפ"ע, ראה להלן בפנים סי"ד].

ב. גם אם נאמר שיכול לכוון שלא לצאת, האם נאמר שמ"מ גוף כוונתו ה"ז בגדר גורם לברכה שא"צ (וכהבנת כמה אחרונים בשי' הב"י לענין אכסנאי שנתחכם בלשונו וכתב "ברכה שא"צ" – ראה כנה"ג סתרע"ז בהגב"י. ועוד. ויש שהעמיסו כן בדעת הברכ"י הנ"ל). וכמה נתחבטו באכסנאי שמדליקים עליו בביתו להתיר להדליק בעצמו. ועיקר השקו"ט בשו"ת תרוה"ד סי' קא (ועוד) אם אשכחן הידור כזה בתלמוד, ואם ג"ז בגדר ההידור דמהדרין, שגם באיש ואשתו בשני מקומות שייך גדר מהדרין. אבל הידור כזה להדליק ב"פ באותו מקום ובחד גברא לא מצינו. וצ"ע אם גוף הטעם שאינו רוצה לצאת מפלה"מ (כנהוג בהדלקה שבביהכ"נ וביהמ"ד, וכן אינו רוצה לצאת בנרות שעוה, כנהוג בביהכ"נ, ורוצה בשמן זית דוקא) די בכך להחשיבו שאינה בגדר ברכה שא"צ[18].

מדין מהדרין – ראה פמ"ג סתרע"ז במ"ז סק"א. ועוד. אבל ראה משה"ק ע"ז בא"ז סתרע"ז סק"ג. ברכ"י שם סק"ב. ובשו"ת זר"א שם, שלשי' הספרדים כו"ע מודו שאסור לאכסנאי להדליק בפ"ע. וראה להלן הע' 30). ולפ"ז, הה"נ בענייננו, שלא מסתבר לומר שיש כאן ברכה לבטלה, לפי שהדלקת ביהכ"נ לא היתה עבורו. וילע"ע.

17. ויתכן גם, דשאני אכסנאי שכיון שחובת ההדלקה מוטלת עליו (בתור בעה"ב) בביתו, ויוצא יד"ח בביתו עי"ז שמדליקים בשמן משלו (ראה שו"ע אדה"ז סרס"ג ס"ט) יכול לומר שאינו רוצה לצאת, דלאו כל כמינה להוציאו בעל כרחו. אבל כשמדליק בעצמו מהיכא תיתי שתועיל כוונתו שלא לצאת (וע"ד הנת' להלן בהע' 36, בהסברא שגדר מהדרין הוא מצד גוף ההידור שבזה, ולא שאינו יוצא בהדלקת בעה"ב, שרק באכסנאי אפ"ל כן, עיי"ש).

18. להעיר מהשקו"ט אם מותר לכאו"א לברך ברכות השחר בפ"ע ולא לצאת מהש"צ משום חשש ברכה שא"צ – ראה שו"ת מהרשד"ם ס"א (הביאו בהגהות רעק"א ובשע"ת לשו"ע דלקמן). שו"ת מבי"ט סי' קיז וסי' קפ (הובא בשע"ת שם). ברכת אברהם צרפתי סי' קסא. והנה, אנן קיילי"ן בשו"ע או"ח ס"ו ס"ד להיתר. ושו"ר שהביא דבריהם בכנה"ג או"ח סתרע"ז בהגה"ט בנדון קרוב לענייננו, לגבי בן הסמוך על שולחן אביו ורוצה להדליק בפ"ע. וראה שו"ת שערי ישועה או"ח ש"ז ס"ד מש"כ לחלוק על הכנה"ג ולחלק בין אכסנאי לבן הסמוך. וכתב ש"זו לא אמרה אדם מעולם", אבל העלים עין לגמרי מד' מהרשד"ם ומבי"ט הנ"ל וכו' (שהו"ע הב"ד שם בש"ה סי"א).

ולסברת הברכ"י (דלעיל בפנים) לחלק בין ברכות השחר וכיו"ב לדין אכסנאי (ומשמעות דבריו שר"ל, דנ"ח שאני דהוי חובת ביתו, וממילא יצא גם אם לא יכוון, משא"כ בחובת גברא שמוטלת על כאו"א, ובכדי להיפטר מחיובו עליו לכוון לצאת בשל חבירו, אין לנו עליו אם לא יכוון לצאת על ידו) – יל"ע בנדו"ד, אם אפ"ל ולהתיר בכגון דא.

וכן גם למש"כ הט"ז סתרע"ז סק"א ביסוד ההיתר באכסנאי שבדבר שיכול לצאת בברכת חבירו ואינו רוצה לית בי' משום ברכה שא"צ (ועכצ"ל דס"ל בגדר אכסנאי שחובת גברא מוטלת על כאו"א, אלא שאפשר לצאת בהדלקה אחת) – יל"ע ג"כ, דנדו"ד שאני שהו"ע כבר קיים המצוה כמאמרה, ומהיכא תיתי להתיר להדליק עוה"פ. וצע"ג, אם אפ"ל דהא נמי דמיא לההיא, שכיון שיכול לצאת ב' חיובי הדלקה בהדלקה אחת, ואינו רוצה בכך, אי"ז ברכה שא"צ – שה"ז כל עיקר דין ברכה שא"צ, כשיכול לפטור ב' חיובים בברכה אחת. ורק כשהחיובים הם לב' בנ"א בפ"ע אמרינן שאין עליו חובה לצאת מחבירו. (וכנ"ל, לדעת המחמירים באכסנאי, ה"ט דס"ל דהתם אין חובה בפ"ע על כאו"א, ואסור לו לגרום לעצמו חיוב מחודש. וראה גם שו"ת תורה לשמה סע"ח, שיסוד האיסור לגרום ברכה שא"צ הוא שלא לגרום לעצמו חיוב מחודש, ומה"ט ס"ל להמחבר לאיסור באכסנאי, משא"כ כשמעיקרא לא נתחייב לצאת בשל חבירו. ודומה מאד לד' הברכ"י לעיל. וראה גם ברכ"י או"ח סרצ"ה סק"ה. וכבר כתב כסברא זו בראשון לציון יו"ד סרס"ה ס"ה. ועוד).

[ודוגמא לדבר, שמדת חסידות להרבות בברכות ולא לפטור עיקר וטפל בברכה אחת – ראה סדר ברה"נ פ"ג הי"ד. אבל, שאני התם שיש ברכה מיוחדת לטפל, ברכה אחרת, משא"כ בנדו"ד שהברכה אחת היא לנו. וכל

שיכול לפטור שני דברים בברכה אחת המיוחדת לשניהם מיקרי ברכה שא״צ. ועוד להעיר שגם במדת חסידות הנ״ל בעיקר וטפל יש שר״ל דמיירי רק באוכל למתק השתי׳ וכדומה ולא בכל עיקר וטפל המעורבים, ובפרט כשנתבשלו ונעשו כדבר א׳ ממש. וראה אצלנו בין השיטין במקורות ועיונים להל׳ יומית אות שכד].

ויסוד הענין, שבתרי גברי (או גם בחד גברי בתרי ברכות בפ״ע, כבעיקר וטפל), אין כאן ברכה שא״צ שמלכתחילה אינם זקוקים זל״ז. אבל בחד גברי כל שיכול לפטור ב׳ חיובים בברכה אחת עליו לעשות כן. ואבוהון דכולהו (ביומא ע, א), שקורא ובעשור שבחומש הפקודים בע״פ, משום ברכה שא״צ, דקאי בחד גברא בתרי ספרי (ראה ל׳ הב״ח יו״ד שכו ד״ה ומ״ש אפי׳. והב״ד ונקט כוותי׳ בש״ך שם סק״ד. אלא שבב״ח כתב דה״ה בתרי גברי בחד מצוה. וראה שו״ע אדה״ז סרי״ג ס״ז. אבל ראה שם סתנ״ז ס״ד. וראה שו״ת הצ״צ יו״ד סרל״ה). וכן נקטו בכמה פוסקים גם בשאר מילי כוותה, שכשישנם ב׳ חיובים ויכול לפוטרם בברכה אחת אסור לו לגרום לברכה נוספת (כנ״ל בב״ח וש״ך לענין חלה, וכ״פ בשו״ע אדה״ז שם סרי״ג, ושם גם לענין מילה. ואכ״מ). [וראה בארוכה בכללות הענין בהנסמן בשו״ת הרי יהודה ח״ב יו״ד סט״ז].

וגם להמנהג שנהגו בכ״מ להקל בהפרשת חלה ובכסוי הדם ובקביעת מזוזות שמכבדים כו״כ אנשים וכאו״א מברך בפ״ע, וכן בהדלקת נרות שבת שכל הנשים והבתולות מדליקות ומברכות בפ״ע (וראה להלן הע׳ 36), וגם לענין מילת תאומים נהגו להפסיק ולברך על כאו״א. (ואכ״מ. והארכנו בכ״ז בכינוס תורה אסרו חגה״ס תשע״ג בבית חיינו) – עדיין לא מצינו להתיר בחד גברא ממש.

ועלינו להתחקות בנדו״ד ודכוותה, בחד גברא, כשיש עליו ב׳ חיובים, חובה מצד עצמו וחובת הציבור, אל מי תדמהו וישוה יאמר קדוש, שמסברא מקום לומר לכאן ולכאן. והדברים נוטים יותר שגם בכה״ג י״ב משום ברכה שא״צ. ומשל למה״ד (נוסף להדוגמא מברכה״ת דלעיל הע׳ 15), בבעה״ב שיאמר שרוצה לא לצאת בהדלקתו בביתו משום חובת ביתו, ורוצה להדליק עוה״פ מדין מהדרין, שאף שחובת ביתו היא חובת כל בני הבית בשוה, וחובת עצמו היא חובת גברא שלו, אינו יכול לחלקם לשתים ולגרום ברכה נוספת. אלא שיש לחלק ובשתים: א. שי״ל שחובת ביתו היא גם חובתו באופן פרטי בתור בעה״ב (ראה גם לעיל הע׳ 17 ולהלן הע׳ 36), אבל הדלקת ביהכ״נ לא רמיא עלי׳ באופן פרטי והיא חובת כל הציבור שוה בשוה. ב. ועוד ועיקר: שהדלקת ביהכ״נ אינה חובה גמורה כ״א מנהגא בעלמא, ולא חשיבא ביחס להדלקת חובה שיצטרך לפוטרם בברכה אחת (ראה גם להלן בפנים סוסי״א ובהע׳ 25).

ואיך שיהי׳, כיון שאין לנו הוכחה ברורה להתיר, אין לנו לעשות מעשה, ולא מפני שאנו מדמין לחלק כנ״ל נעשה מעשה.

ובשלמא מצד ההידור להדליק בזמנה, שכיון שי״א שאין לברך על הדלקה מפלה״מ (ורק בביהכ״נ התירו, והארכנו מזה בלוח יומי לחנוכה), שפיר י״ל דצריכה וצריכה היא (אף שי״ל שכיון שבביהכ״נ נהגו להקל לפי שיש שם פרסו״נ גם ביום, שוב אין מקום להידור בזה גם כשיוצא יד״ח בהדלקה זו, שהרי סו״ס איכא פרסו״נ בהכי). אבל לא מסתבר לומר כן מחמת הרצון להדליק בשמן דוקא (ולא בשעוה). אבל להעיר שי״א בטעמא דמילתא שבביהכ״נ מדליקים בשעוה ולא בשמן להיכרא שאינו יוצא יד״ח בהדלקת ביהכ״נ (וראה עוד מזה אצלנו בלוח יומי לחנוכה).

איברא, שבשהחיינו שבקידוש, מצאנו ראינו שכתב בשו״ת חת״ס (נז׳ לעיל בפנים) שאינו יוצא בשהחיינו שבביהכ״נ, אף שלא ניתוסף מאומה בשהחיינו שבביתו כ״א ההידור לסדרן על הכוס שבקידוש (שבביהכ״נ לא יצא יד״ח קידוש). ויש לחלק, דהתם כוונתו להוציא ב״ב בשהחיינו, אלא שאם יצא כבר אינו מוציא כיון שהיא ברכת הנהנין [כ״ה סברת השואל, והסכים עמו החת״ס. וכבר העירו מכס״מ ברכות פי״א בשם הרמ״ך שאפשר להוציא אחרים בשהחיינו אע״פ שיצא. ובהגהות בני בנימין לרמב״ם שם נ׳ שהשיא ד׳ החת״ס לענין אחר, והוא היפך משמעות דבריו], ועז״כ שבמכוון שלא לצאת ש״ד. אבל מהיכא תיתי שמותר לו לכוון שלא לצאת בשהחיינו כשא״צ להוציא אחרים. ומצינו באלפסי זוטא ספ״ג דר״ה שבמקדש לאחרים ואח״כ לעצמו לא יברך זמן עוה״פ. ול״כ שיכול לכוון שלא לצאת (ואולי לא נחית לזה). (ולהעיר שבשו״ת מהר״י ווייל סע״א כתב שלרמב״ם אינו יכול לברך שהחיינו עבור אחרים, ולכן כשמקדש לאחרים ואינו רוצה לצאת יד״ח קידוש לא יברך זמן. וצ״ע שהרי יכול לכוון שתעלה לו לחובת עצמו ג״כ. ואולי מיירי באופן שעדיין צריך לברך להוציא ב״ב).

ומש״כ בכ״מ עפ״ד החת״ס גם לענין נ״ח, שיכול לכוון שלא לצאת בשהחיינו בהדלקת ביהכ״נ בכדי לברך בביתו (כנ״ל בפנים) – אין לזה הכרח בד׳ החת״ס. ומ״מ גם לדבריהם מקום אתנו לחלק, דשאני התם שעושה מעשה מצוה בפ״ע, כיון שאינו יוצא בהדלקת ביהכ״נ, וכיון שעיקר ברכת שהחיינו היא על הדלקת נ״ח (ולא כבקידוש שברכת שהחיינו שבקידוש הוא רק להידור לסדרן על הכוס) שפיר יכול לכוון שלא לצאת בזה. ועוד איכא בגווה,

[וראיתי למי שכתב[19] שכל עיקר דין ההידור דאכסנאי היינו שמכוון רק שלא לצאת בברכה, אבל לא בההדלקה שבביתו, לפי שההדלקה שבביתו מחוייב בכך ול"ש לא לצאת בזה. ובזה א"ש יסוד הסברא לחלק בין הידור זה למהדרין שכמה מדליקים בבית אחד (שנחלקו הפוסקים אם שייך באכסנאי שלא לצאת בהדלקת אשתו, דמאי שנא משאר מהדרין[20]) – שיש שפקפקו בגוף הסברא שיכול לצאת רק בהדלקה ולא בברכה. ולפום ריהטא עולה שלפי דעתו שייך לא לצאת בברכה גם כשיוצא בהדלקה. ובכאן, י"ל שהברכה רק בשביל הציבור והו"ע מכוון לא לצאת בברכה. וצ"ע אם יש מקום להידור כזה].

וידעתי גם ידעתי שבכ"מ הקפידו שדוקא אורח ידליק בביהכ"נ. וידוע מש"כ בהגהות אמרי ברוך סתרע"א ס"ז שאורח שמדליקים עליו בביתו (ופרט זה הושמט בשעה"צ שם סקנ"ב) יוצא בהדלקת ביהכ"נ. ולכאו' כוונתו להדלקה משום מהדרין, שהיא חובת גופו ולא חובת ביתו. ובנדו"ד, הרי כבר יצא כל החיובים בביהכ"נ. ומה מקום שידליק שוב.

ובעצם שאלה זו נוגעת במיוחד למדליקים בחוץ וכעת מדליקים במניני החצרות מחמת כורח המצב ה"י, כשחצר ביהכ"נ וביתו באותו מקום[21]. ולא ראיתי שיעירו בזה.

שכיון שי"א שבכל אופן מברך שהחיינו עוה"פ על הדלקת עצמו, נכון לכוון שלא לצאת בשהחיינו שבהדלקת ביהכ"נ לאפוקי נפשי' מפלוגתא, ולית בה משום ברכה שא"צ בכה"ג שמברך בכדי לאפוקי מפלוגתא (כמבואר בכיו"ב בכ"מ). אבל בנדו"ד שמקום הדלקתו הפרטית הוא בביהכ"נ, צ"ע אם מותר לו לכוון שלא לצאת, אא"כ מצד ההידור להדליק בזמנה או בשמן, שיל"ע אם די בכך לאשוויי' ברכה צריכה. (וזהו בנוסף להשאלה אם כוונתו מועילה לד"ז, כנ"ל בפנים, שיתכן שבע"כ יצא, ולאו כל כמיני' לומר שאינו יוצא).

ודמיא קצת להשקו"ט אם בשביל מאה ברכות מותר לברך ברכה שא"צ, ואם נקראת ברכה שצריכה מצד חפצי שמים, אף כשהוא עצמו אינו רוצה בכך – של"ה ומג"א (הובאו בקו"א דלקמן). שו"ע אדה"ז סרי"ב ס"ח. סרט"ו ס"ה. קו"א בשו"ע אדה"ז סרמ"ט סק"ד. סדר ברה"נ פ"ג סט"ו. ועוד. ויש לחלק טובא דהכא בברכת המצוות קיימינן. ועוד.

ולמעשה כנ"ל אין בידינו להתיר מחשש ברכה שא"צ.

19. בשם הגריש"א בפניני חנוכה ע' קיב. ובאמת, הכי דייק קצת לישנא דהט"ז סתרע"ז סק"א שאינו רוצה לצאת "בברכת אשתו", ומשמע שיוצא בהדלקת אשתו ולא בברכה. וכבר עמד בזה בשו"ת זרע אמת ח"א סצ"ז.

20. וראה בזה גם לעיל הע' 16. ולעיל הע' 17 ולהלן הע' 36 נת' באו"א. ולהסברא שנז' שם, שגדר מהדרין היינו הוספה על גוף החיוב, ובאמת המהדרין יוצאים יד"ח בהדלקת בעה"ב, נמצא שגוף סברא זו – ועכ"פ כדוגמתה – מצאנוה אצל מהדרין דעלמא.

21. וכמדומה שראיתי בשם הגריש"א במקומות שמדליקים בחוץ, שבביהכ"נ הנמצא באותו בית (חצר?), ידליקו ב"פ בפתח החצר, שתקנת ביהכ"נ תקנה נפרדת היא, וחייב להדליק עוד הפעם באותו חצר עבור חובת ביתו, שכן זו הדלקה ותקנה אחרת. ונעלם ממני לפי שעה איפוא ראיתיו. ואולי מאן דהו יוכל לגלות לו המציאה שנעלמה ממני אי' איפוא נכתב כן בשמו. ושוב מצאתי את שאהבה נפשי, כעי"ז קצת, בס' אשרי האיש (והועתק לעיל הע' 12) בשם הגריש"א בנוגע לבחור בישיבה שמדליק בביהמ"ד שחייב להדליק עוה"פ בברכה בחדרו. ועדיין זוכרני כמדומה קרוב לודאי שנכתב בשמו כנוסח הנ"ל, שההדלקה בחצר ביהמ"ד אינה עולה להדלקה הפרטית עבור חצר ביתו אף כשהם באותו חצר. ואולי זכרוני הטעני, והן הן הדברים.

יא.
השוואה לדין קידוש בבית הכנסת

ואחד מחשובי הרבנים שליט"א ענה לי, שאין חשש לברך עוה"פ באותו מקום, שהראשון הוא עבור הדלקת ביהכ"נ ואינה עולה לו לחובתו. ולדעתו ה"ז דומה למי שקידש בביהכ"נ בליל שבת ושוב רוצה לקדש בביתו ואין לו ב"ב להוציאם.

וכשנומיתי לו, דהתם שאני שלא יצא יד"ח קידוש בפעם הא' לפי שאינו במקום סעודה – טען כלפיי שאם שתה רביעית כבר יצא יד"ח סעודה לרוב הדעות. וכ"כ הפוסקים,שבאמת עליו לעשות כן (כשאין קטן להטעימו) בכדי שיוכל לטעום מכוס הקידוש (שבל"ז ה"ז כאוכל לפני קידוש לפי שלא יצא יד"ח קידוש ללא סעודה). [ובלא"ה צריך לשתות רביעית שלימה להימנע מספק ברכה אחרונה בשותה יותר מכזית].

ואני לא כן עמדי, ולדעתי ערביך ערבא צריך, שמהיכא תיתי שמותר לו לקדש עוה"פ באם אכל או שתה רביעית שלימה אא"כ נתכוון להדיא שלא לצאת (או ביש לו ב"ב להוציא). ולפענ"ד, פשוט שאסור לו לכוון שלא לצאת באם יטעום מכוס הקידוש. וגם פשוט וברור אצלי שלמעשה כשאין לו ב"ב להוציא שאסור לו לקדש עוה"פ[22].

ועוד טענתי כלפיו, שיש ראיות מוכיחות שיוצא יד"ח בהדלקת ביהכ"נ – כשאין לו בית להדליק – מדברי הגהות אמרי ברוך הנ"ל, שאורח שמדליקים עליו בביתו יוצא יד"ח גופו בהדלקת ביהכ"נ (ולכאורה כוונתו להדלקה מדין מהדרין)[23], וכנ"ל שכן מצינו בכ"מ

---

22. כן מוכח ממג"א סרס"ט סוסק"א. הגהות לבו"ש למג"א שם. אדה"ז שם ס"ג. משנ"ב סק"א. ועוד – שההיתר לקדש שוב בביתו הוא רק להוציא ב"ב. אלא שלדעת הרה"ג הנ"ל, כוונתם רק במילתא דשכיחא שמקדש עוה"פ עבור ב"ב ולא לעצמו כיון שכבר יצא, שלא נאמר שאסור לו לקדש עוה"פ עבור ב"ב כשבאמת נתכוון לצאת יד"ח בביהכ"נ, אבל אה"נ שמותר לו לקדש עבור עצמו ג"כ (באם ירצה בכך) אף גם כשלא כיון להדיא שלא לצאת בקידוש ביהכ"נ. אבל לפענ"ד פשוט בכל האחרונים, שאם נאמר שמותר לו לקדש עוה"פ נמצא שלא יצא בביהכ"נ, והי' אסור לו לטעום קודם קידוש. ועוד, שבמג"א ואדה"ז וכו' כתבו להדיא שיהא בדעתו לצאת. אמנם, מזה גופא משמע שכשאינו מכוון לצאת לא יצא. ואולי דעתם שבסתמא אין יוצאים בקידוש ביהכ"נ, או דס"ל שמצות צריכות כוונה. או"י, שאין כוונתם לומר שצריך כוונה מפורשת לצאת, ולא אתי עלה מדין כוונה, אלא ר"ל שלא יחשוב שיוכל לקדש אח"כ כדרכו ביתו, כ"א יהא בדעתו – כלומר שידע – שבזה יצא יד"ח.

23. ולהעיר מדברי השואל בשו"ת הריב"ש. וראה גם בלקט יושר ע' 151 שאמר לבנו ולתלמידו להדליק בביהכ"נ ולצאת בזה יד"ח. וכן עולה מדברי א"א מבוטשאטש סתרע"ז ס"א במהדו"ת לגבי אורחים. וראה שו"ת פני מבין או"ח סרכ"ו סק"א. שו"ת מנח"א ח"ב סס"ח.

והנה, בפני מבין שם כתב לחדש שבהדליק בביהכ"נ וגם ב"ב מדליקין בביתו כבר יצא גם חובת הגוף וגם חובת ביתו, ואין מקום שידליק בביתו אלא אם נתכוון שלא לצאת. ולא נחית לכל השקו"ט שבפנים מדין ברכה שא"צ וברכה לבטלה. ואולי, שאני התם שיש מקום להדלקה מדין מהדרין, אם נאמר שגם ההדלקה מצד מהדרין צ"ל בביתו דוקא (או עכ"פ באכסנאי, במקום שמתאכסן בלילה. ואכ"מ), וס"ל בגדר מהדרין דהיינו שאינו מכוון לצאת בהדלקת בעה"ב (ראה להלן הע' 35). אבל מדבריו משמע שנקט שזהו גדר מהדרין משום חובת גופו, ולפ"ז בנדון דידי' ל"ש אצלו דין מהדרין כלל. והדק"ל שלכאו' ה"ז ברכה שא"צ. ויש ליישב דבריו בפשיטות, שגם בחובת ביתו ס"ל שיכול לכוון שלא לצאת בהדלקתם, וכשאר מהדרין דעלמא (אף שהוא קיים חובת גופו מדין מהדרין בביהכ"נ), וכסברת הט"ז שבהע' 18, שבדבר שיכול לצאת מחבירו ואינו רוצה לית בי' משום ברכה שא"צ, והה"נ בנדון דידי' שלגבי חובת ביתו א"צ לצאת ע"י ב"ב. ונדו"ד שאני, שהוא בעצמו קיים חובת ביתו, וגם חובת גופו (ראה לעיל הע' 18).

שהידרו שההדלקה בביהכ"נ תהא ע"י אורח דייקא.

ולעומתי ענה ואמר, דאה"נ יכול לצאת בביהכ"נ אם רוצה, אבל יכול גם לא לצאת. ולדעתו א"צ אפילו לכוון שלא לצאת, וסתמא דמילתא – ואולי בבחינת לב בי"ד מתנה – שאינו יוצא[24].

וי"ל דהא מילתא תליא בחקירה אם הדלקת ביהכ"נ שם הדלקה עלה, אלא שאינו יוצא יד"ח לפי שצ"ל נר איש וביתו (ובביתו דוקא), או שחל ע"ז גדר מנהג בעלמא, ואין כאן סרך גדר הדלקה. והיינו אם המעכב הוא רק מצד הגברא, או שגם ההדלקה עצמה אינה חפצא דהדלקה, וענינה רק לפרסם הנס[25].

---

24. וראה להלן הע' 35 בנוגע לדין מהדרין (את"ל שגדר מהדרין שאינם יוצאים בהדלקת בעה"ב), אי סתמא דמילתא שאינו יוצא בהדלקת בעה"ב, או שמכוונים בהדיא שלא לצאת.

[ולהעיר, שבשהחיינו שבהדלקת ביהכ"נ נקטו הפוסקים שאינו מברך שוב בביתו אא"כ מוציא ב"ב, ויש שהגדילו לעשות שיכול לכוון להדיא שלא לצאת (ראה לעיל הע' 18). ולא סברי רבנן דסתמא דמילתא שאינו מכוון לצאת בזה. וצע"ק, מ"ש מהבדלה שנהגו אחרי הבדלת ביהכ"נ לחזור ולהבדיל בבית (שו"ע אדה"ז סרצ"ו סי"ז), לפי שגוף המנהג הוי ככוונה מפורשת (ראה שו"ת עטרת משה דלהלן). ואולי אין מנהג ברור בשהחיינו.

וצ"ע בשו"ת חת"ס הנ"ל (לענין שהחיינו בקידוש ביהכ"נ), אם ר"ל שהש"ץ שמקדש בביהכ"נ אכן מכוון להדיא שלא לצאת כמשמעות לשונו, שהרי לא שמענו שצריך הש"ץ לכוון בהדיא. ואילו לענין גוף מצות קידוש שכתב שם שאין אנו מכוונים לצאת בקידוש שבתפלה – כוונתו ברורה, שגוף הענין שאין מכוונים לשם מצוה סגי, וה"ט דבדאורייתא מצ"כ. אמנם, מפורש אצלו שם או"ח סכ"א, שבקידוש שבתפלה ה"ז כאילו מכוונים להדיא שלא לצאת, וכאילו לב בי"ד מתנה. ואולי נזקק לזה למ"ד שמצות אצ"כ. וראה גם שם סט"ו וסי"ז. ועמדו על חלק מהשינויים בלקוטי הערות לשם. (אבל בגוף הענין, סתימת הפוסקים ראשונים ואחרונים שאכן יוצא יד"ח בקידוש שבתפלה. וכ"פ אדה"ז סרע"א ס"ב. ואכ"מ)].

ולהעיר שבברכת הבית שנ"ד ס"מ כתב לחדש שעל כל השומעים שהחיינו בהדלקת נ"ח שבביהכ"נ לכוון שלא לצאת יד"ח (וראה כעי"ז בשו"ת קנין תורה ח"ג סצ"ח), וכבספה"ע (ראה שו"ע אדה"ז סתפ"ט סי"ב) שאם שמע לפי תומו יוצא יד"ח, אפי' מחשב שאינו מתכוון לצאת, שבמצות דרבנן אצ"כ, אא"כ מחשב שמתכוון שלא לצאת. וכ"ה בכל הברכות (ראה אדה"ז סריי"ג ס"ד). והשיגו בחזו"ע חנוכה ע' מט (ועוד), שכיון שרצונו לקיים המצוה בעצמו אינו יוצא ממילא. ודמיא להמנהג בספה"ע שחוזרים וסופרים אחרי ספירת הש"צ (דברי נחמי' לסתפ"ט שם ד"ה אלא ששמע), וכן מותר לשואל לספור אחרי עניית המשיב (אדה"ז שם סי"ד. וראה תהל"ד ס"ו סק"ד. סרצ"ו סק"ד) שכיון שנהגו כן ה"ז כאילו נתכוונו שלא לצאת (ראה בארוכה עטרת משה חנונו ח"ב ס"ל). וראה גם חזו"ע ט"ו בשבט ע' רעז. שם ע' רפג.

25. וי"ל דנפק"מ גם מזה בכמה דינים ששקו"ט בפוסקים: גבי ברכת הרואה בהדלקת ביהכ"נ, הדלקה בביהכ"נ ע"י קטן, אם צ"ל שיעור ח"ש בביהכ"נ (וראה לעיל בפנים ס"ז), ועוד.

ועוד להעיר שבפשטות נראה שהעיקר כאן ההדלקה בכדי לפרסם הנס, והברכה היא רק כתוצאה מהדלקה. אבל יש מקום לפרש איפכא (וכ"מ בדוכתי טובא), שעיקר סיבת ההדלקה בביהכ"נ היא הברכה במקהלות שעי"ז מתפרסם הנס (כ"מ בכלבו ומכתם שבריש דברינו), וההדלקה נגררת אחרי הברכה (וזהו נוסף להסברא שללא הברכה ליכא פרסו"נ. וכ"מ קצת בל' המחבר סתרע"א ס"ו. וראה גם מור וקציעה סוסי' תער"ב. ערוה"ש סתרע"א סכ"ו. וראה שו"ת שבה"ל ח"ז ספ"ה). [ועפ"ז א"ש שמברכים על המנהג גם לדעת המחבר והנגררים אחריו שאין מברכים על הלל בר"ח (כקושיא הידועה) – דשאני מנהג זה, שכל עיקרו של המנהג הוא הברכה גופא]. וי"ל שהחקירה שבפנים מתאימה לב' האופנים כאן בהערה.

ופשוט, שגם לפי סברת המו"ק שהברכה על הדלקת ביהכ"נ היא משום פרסו"נ, ומשו"ה אי"ז ברכה שא"צ (עיי"ש) – אכתי איכא לאסתפוקי אם מותר לכוון שלא לצאת בזה, שאף שמצד הברכה שבביהכ"נ לית לן בה, לפי שהפרסו"נ נעשה ע"י הברכה (אבל להעיר משו"ת רמ"ע מפאנו סנ"ט, שבברכה שנעשית מחמת כבוד הציבור חמור טפי בדין ברכה שא"צ) – מ"מ ברכתו בפעם השני' היא ללא צורך, שהרי לא נתוסף כאן פרסום הנס לרבים.

[וי"ל דוגמא, שכשכבר הדליק בביתו וכן כל הקהל הדליקו בביתם אינו חוזר ומברך שהחיינו בהדלקת ביהכ"נ

יב.
אם אפשר להדליק עוד פעם בבית האבל

שוב חשבתי, שנפק״מ גם למדליקים בביהכ״נ שבבית האבל (להסוברים שגם בכה״ג מדליקים. ואכ״מ[26]).

והשאלה היא אם יש מקום להדליק פעמיים באותו מקום?

וראיתי אצל אחרוני זמננו לכאן ולכאן: שידליק אחר ולא האבל; להדליק פעם שני׳ בלי ברכה; שיכוון האבל שלא לצאת. (וכמובן, יש שכתבו שאין מדליקים בכה״ג כלל מצד דין ביהכ״נ, רק מצד חובת ביתו).

אלא שלא האריכו בראיות לבסס דעתם.

יג.
נפק״מ גם בהדלקה בברית מילה ובסיסי צבא

וח״א כתב לי, שלפי הזכור לו בישיבות שלמד הדליקו קודם בחדרים ואח״כ בביהמ״ד.

אבל בישיבות שהייתי נוכח בהן הדליקו קודם בביהמ״ד ואח״כ בחדרים. ומילתא בטעמא, שבביהמ״ד הדליקו אחר מנחה – כלומר אחרי פלג המנחה. ואילו הבחורים בכלל הדליקו אחר שקיעת החמה או צאת הכוכבים (בהתאם למנהגם בכלל, כל חוג לפי מנהגו).

והגדילו לעשות באחת הישיבות, שכאמור לעיל אחד הבחורים מדליק בביהמ״ד – ההדלקה הציבורית – אחר מנחה. ושוב מדליקים כל הבחורים אחרי השקיעה. וע״ז עוררתי שיש בזה חשש ברכה שא״צ, ולכאורה יתירה מזו – ברכה לבטלה.

וכבר באו דברינו בזה לעיל, שמדאתינן להכי, הרי לכאורה חשש זה נמצא בכל הישיבות, שגם אם מדליקים בחדרם, אם נאמר שיוצאים יד״ח בהדלקה בביהמ״ד לפי שזהו ״ביתא

(בא״ח ש״א וישב ש״א, והב״ד בכה״ח סתרע״א סקע״ה). ולאידך, כשרק הו״ע בירך שהחיינו בביתו חוזר ומברך שהחיינו בהדלקת ביהכ״נ (שו״ת זר״א או״ח סצ״ו סי״א, והב״ד במח״ב סתרע״א סק״ח, ובשע״ת שם סקי״א ובכה״ח שם סקע״ד. ומשמע דס״ל לכה״ח דלאו מילי סתראי נינהו). וה״ט שבהדלקת ביהכ״נ (אחרי הדלקתו הפרטית) ניתוסף פרסו״נ, ומברך שהחיינו על מצוה חדשה דהדלקת הציבור (נוסף לכך שללא ברכה חסר בפרסו״נ, כנ״ל), משא״כ כשכבר הדליקו בביתם ובירכו שהחיינו, שאף שמברך על גוף ההדלקה, לפי שניתוסף כעת מצות וחובת הציבור, אבל לא גרע מהדלקה בליל ב׳ שאינו חוזר ומברך שהחיינו].

26. וראה בשם החות יאיר לעיל הע׳ 1.

ולהעיר שלאחרונה כתב הגר״י שליט״א זילברשטיין: גיסי הגרח״ק שליט״א סיפר לי שבשנת האבל על אמו, עשו מנין בבית אביו, בשבת בשחרית ובמוצאי שבת קודש, והורה לו לא להדליק שם נר חנוכה קודם תפילת ערבית במוצאי שבת קודש. אך יתכן שאין ראיה משם, כיון שהמנין לא היה אלא לשנה אחת, ולא מנין קבוע לכל השנים. ולמעשה שאלתי שאלה זו את מו״ח הגריש״א, ואמר שגם בבית כנסת כזה צריך לברך.

אלא, דשאני התם שהי׳ מנין קבוע במשך כל השנה.

דרבנן", או באם נמצא באותו בנין, נמצא ששוב יש אותו חשש.

גם הייתי נוכח השנה בחנוכה בברית מילה אחה"צ בבית פרטי, ואחרי מנחה בבית המילה התכוננו להדליק נ"ח כנהוג בביהכ"נ. ועוררתים שיש כאן שאלה רצינית[27] לגבי הדלקתם אח"כ בבית באופן אישי. ולמעשה הדליק אחד הנוכחים שאינו גר שם בבית.

והעירני א' הרבנים שליט"א, שכששהה בימי החנוכה ב"מילואים" באחד מבסיסי צה"ל, ובכל יום הדליקו נרות חנוכה בחדר האוכל הכללי להוציא ידי חובה את כולם, ומלבד זאת הדליק בעצמו על פתח חדר השינה. ומכיון שכן, נהג שלא להדליק בעצמו בחדר האוכל.

אלא שלדעתי, בנדון דידי' אין כל כך שאלה, שהרי בהדלקה בחדר אוכל הכללי לדעת הרבה פוסקים אינו יוצא ידי חובה[28]. ואף שיש שהתירו בישיבה להדליק בחדר אוכל – וה"ה לפ"ז בבסיסי צה"ל – ה"ז דעת יחיד[29]. ולדעת רוה"פ בכה"ג ל"א סב"ל. וגם להחולקים – הרי כשהספק (המחלוקת) במצוה ולא בברכה, לכמה דעות מברך עוה"פ. ובנדו"ז, כיון שמחמת המצוה מחוייב עוה"פ להדליק ממילא מברך ג"כ. וכש"כ לדעת היעב"ץ במור וקציעה סוסי' תערב, שבנ"ח ל"א סב"ל, שעיקר הפרסו"נ ע"י הברכה. (אלא שסותר ד"ע בהדלקת ביהכ"נ כשאין עשרה בשעת הברכה, ראה שם סתרע"א סד"ה וכתב במג"א. וי"ל).

ואילו במדליק בביהכ"נ וביהמ"ד שבאותו בנין של הפנימי', או כשמלכתחילה מדליקים כולם בביהמ"ד – שבזה נראה עיקר שיצאו יד"ח – צ"ע ההיתר להדליק ב"פ. וכנ"ל, שעפ"ז יש מקום להסתפק גם כשאינם מדליקים בביהמ"ד וגם כשאינו באותו בנין של הפנימי', שאם נניח שיוצאים יד"ח חובה בהדלקה שם, מהו ההיתר להדליק עוה"פ בפנימי'.

יד.
מסיק שתלוי בטעמי ההיתר לאכסנאי להדליק

שוב עיינתי בדבר. ונ"ל שתלוי בטעמי ההיתר דאכסנאי להדליק כשמדליקין עליו בביתו, שבשו"ת תרוה"ד נקט בזה"ל: "אמנם מטעם מהדרין אפשר ויתכן שפיר דמי להדליק בברכה כה"ג דכי היכא דיש הידור בנר לכל אחד ואחד בבית אחד ה"נ יש הידור בנר לאיש

27. נוסף על השקו"ט בגוף הענין דהדלקה בביהכ"נ כשאינו מיוחד לציבור, וכדעת החות יאיר לגבי הדלקה בבית האבל (ראה גם הע' הקודמת), שלא רציתי להיכנס לזה.

28. ולהעיר, שהשנה, נדפס פסקי קנה בושם, וראיתי שם שכתבו בשמו שהמדליק בישיבה בחדר אוכל ברכתו לבטלה.

29. ומעולם תמהתי במה שבהרבה ישיבות נהוג כן, שהרי לכמה דעות אינו יוצא יד"ח כלל. ואף גם כשהוא בבנין א' (ראה לעיל הע' 14), מקום גדול לפקפק בזה, כיון שבחדר האכילה הוא מקום לרבים, ונמנע מלהשתמש שם לצרכיו הפרטיים, וגם אין לו זכות השתמשות שם, ודמיא למסעדה וכו', כאשר האריכו אחרוני זמננו בטוטו"ד. ואילו בחדר שינה לכו"ע יצא.

ואם משום חשש שריפה – שזהו הטעם שנמסר לי מכמה ישיבות – הרי אי"ז מתיר ברכה לבטלה. והעיקר, שאפשר להשאיר שומר, וכמ"ש בנדו"ד בשו"ת אג"מ יו"ד ח"ג סי"ד שמחוייבים בכך. ולהעיר מרמב"ם נזקי ממון פי"ד הי"ג – לענין נ"ח. ועד"ז במאירי שבת כא, ב ד"ה נ"ח.

ונר לאשתו בשני מקומות והתנא לא פסיקא למיתני הך מהדרין דלא שכיחא כולי האי״. אבל המהרי״ל כתב: ״נר חנוכה נוהגים בכל דוכתין שכל אורחים ובחורים מדליקין אע״ג דמדליקין בודאי עליהם כל אחד בביתו . . ולמאי דנהיג האידנא להדליק כל א׳ וא׳ ודלא כמו שפסק ר״י דיותר חידוש בנר איש וביתו אם כן אתו למיחשדיה ומשום ברכה לבטלה ליתא דאינו רוצה לצאת בשל אשתו ממילא חל חיובא עליה״.

ולפ״ז, לדעת תרוה״ד אי״ז מטעם שמכוון לא לצאת, דבהא לא סגי, אלא שיש בזה גדר מהדרין. ולדעתו אה״נ שא״צ לכוון כן. ואילו למהרי״ל אינו יכול לברך – שסיבת ההדלקה לדעתו משום חשד – אא״כ אינו רוצה לצאת בשל אשתו. (ובט״ז סתרע״ז נראה דאזיל בעיקר בתר סברת מהרי״ל שיכול לומר שאינו רוצה לצאת. ובמג״א שם סק״ט הביא דעת שניהם שוה בשוה).

[והנה, מסתבר לומר שהשקו״ט שבתרוה״ד אם הידור זה כ״מוסיף על התלמוד״ או לא – היינו רק משום דס״ל בגדר מהדרין כרמב״ם או תוס׳ שאין כל בני הבית מדליקים, ומה״ט נחית לשקו״ט אם יש מקום להידור כזה, שאכסנאי ידליק בפ״ע באותו בית[30]. ואילו לדעת הרמ״א שכל א׳ מבני הבית מדליק נראה פשוט שאין מקום לשקו״ט, שהרי האכסנאי שמדליק היינו הך דהדלקה נפרדת של כאו״א מבני הבית.

ומצינו בשו״ת שער אפרים או״ח מב, שר״ל בפלוגתת המחבר ורמ״א (בסתרע״ז) לגבי אכסנאי דלשיטתייהו אזלי (בסתרע״א) בגדר מהדרין, והן הן הדברים. אמנם, נוטה שם – אף שנתחבט בדבר – שגם תרוה״ד ס״ל כרמ״א. אבל פשטות לשונו דתרוה״ד משמע שאינו כן, מדנחית לשקו״ט להוכיח בהיתר אכסנאי שאינו כמוסיף על התלמוד. וגם ההיתר הוא רק בגדר מדמה מילתא למילתא, ולא ס״ל דהיינו הך ממש. ועוד זאת, שלשונו ״בשני

---

30. שהרי המנהג שכאו״א מבני הבית מדליק נז׳ רק ברמ״א או״ח סתרע״א ס״ב. ובכ״מ כתבו שאי״ז לא כדעת הרמב״ם ולא כדעת התוס׳.

[איברא שמש״כ בשו״ת גליא מסכת או״ח ס״ו (פ, ב) שמנהג זה נתפשט רק ע״י הרמ״א – צ״ע שפשטות לשונו ״וכן המנהג פשוט״ משמע שכבר נהגו כן לפנ״ז. וכן מוכח בד׳ מהר״א מפראג שהובא בד״מ רסי׳ תרעא. ויתירה מזו, שבשו״ת מהרי״ל סי׳ קמה מוכח שגם בזמנו נהגו כן. אבל משמע שהתחילו לנהוג בזה רק מקרוב, כלשונו ״למאי דנהוג האידנא״. (ובאמת, מצינו כן גם בקצת מהראשונים. אלא שבכ״מ יתכן דמיירי בב׳ בעלי בתים בבית אחד. ויש שהעירו מל׳ הראבי״ה שבת סי׳ קצט ד״ה וקרוב הדבר, עייש״ה). וכבר העירו בכ״מ, שבאמת יל״פ כן גם בל׳ הרמב״ם חנוכה פ״ד ה״ג: שיהיו כל אנשי הבית מדליקין. (וכן מוכח שהבין בד״מ הארוך סתרע״א סק״א. באה״ג שם ס״ב. וכ״נ גם בשו״ת מהרש״ל ספ״ה (לפי״מ שהבינו האחרונים בדבריו – ראה א״ז סתרע״ז סק״ג. ועוד. וראה פמ״ג סתרע״א במ״ז סק״א). וסו״ד הרמב״ם ״בין שהיו אנשי הבית מרובין וכו׳״ – היינו בכללות הענין דמהדרין מן המהדרין, ולא קאי אמנהג ספרד, או״י שר״ל שגם כשמרובין אנשי הבית כאו״א מדליק שמונה נרות, ול״ח לסברת התוס׳ דבכה״ג ליכא היכרא לימים היוצאין). ויש שרצו להעמיס כן גם בד׳ רש״י שבת כג, ב ד״ה שתי פיות. ואכ״מ.

אבל בתרוה״ד ״כי היכי דיש הידור בנר לכל אחד בבית אחד״ נ׳ דקאי להמנהג שמדליק בעה״ב נר לכאו״א. אמנם, בלקט יושר שנכתב ע״י תלמידו (ע׳ 151) ״ושאר ב״ב היו מדליקין״ משמע שכאו״א מבני הבית מדליק לעצמו.

איברא, שיש מקום לומר שבזה גופא נחלקו ב׳ הדעות בשו״ת תרוה״ד אם מהדרין היינו שכאו״א מדליק בפ״ע, ומה״ט שייך גם להדר שהאיש ידליק בפ״ע, ובר פלוגתי׳ סבר שאין מקום להידור שכזה, שכל עיקר דין מהדרין היינו שבעה״ב מדליק עבור כל בני ביתו. וכן ראיתי שפי׳ בשו״ת להורות נתן חי״ב או״ח סמ״ח. אבל, את״ל הכי, העיקר חסר מן הספר.

מקומות" מורה שאין מקום להידור להדליק איש ואשתו במקום אחד. (ובשו"ת שער אפרים כתב דלאו דוקא הוא[31]. אמנם בתרוה"ד נראה יותר הטעם שלא ס"ל כלל לדין מהדרין שכל א' מבני הבית מדליק).

(אמנם, לפי מה שהבאנו לעיל (ס"י)[32] דאיכא דמיסבר סברי בגדר אכסנאי שאכן יוצא בהדלקת אשתו, אלא שמברך במק"א מדין מהדרין, והחידוש שיכול לצאת בהדלקה ולא בברכה – י"ל שמה"ט נזקק להאריך ולהוכיח להתיר, כיון שאינו דומה כלל לגדר מהדרין, וכדיוק לשונו "בשני מקומות"[33]. אלא שלפי ביאור זה העיקר חסר מן הספר, שלא נזכר כלל בתרוה"ד שמכוון לא לצאת בברכה).

ובעיקר דעת תרוה"ד, משמע דס"ל שגוף הדין דמהדרין מחייב ברכה. ודומה לציצים שאינם מעכבים את המילה, שאם לא פירש דוחה שבת, שההידור הוא תוספת על עיקר המצוה ומצותה אחשבה[34]. וההי"נ בכל עיקר דין מהדרין שאי"ז רק משום שאינו רוצה לצאת

31. אבל ראה שו"ת זרע אמת ח"ב סצ"ז. ונפק"מ אם יש מקום להידור שתדליק אשה בפ"ע בבית בעלה. ובכ"מ ר"ל שמשום אשתו כגופו אסור לה להדליק בפ"ע. ואכ"מ.

32. ושם בהע' 19.

33. ודוחק לומר שבא לשלול הסברא דאשתו מדלקת עליו גרע טפי לפי שאשתו כגופו (אף שכן הבינו בדבריו בכ"מ. וראה גם שו"ת זרע אמת ח"א סצ"ז), שאין סרך רמז לסברא זו בדבריו, ונתחדשה מבית מדרשם של אחרונים שלאחריו. ועוד להעיר מבית האוצר כלל רז, דלא אמרינן גופו כאשתו, וא"כ הדלקת אשתו אינה מועילה עבורו מדין מהדרין (משא"כ להיפך באשה שיוצאת יד"ח בהדלקת בעלה). וראה גם בשו"ע אדה"ז סרס"ג קו"א סק"ה לענין נר שבת, שאם החיוב מוטל על הבעל אא"פ לו לצאת ולהיפטר ע"י הדלקתה (וראה עוד בכונת דבריו להלן הע' 36).

אמנם, מקום אתנו לחלק באו"א, דשאני מהדרין דעלמא, שההידור הוא תוספת על העיקר הדלקת בעה"ב, וממילא יש בזה הידור לגוף המצוה. אבל כשההידור הוא "בשני מקומות" מקום לומר שאין בזה גדר הידור, לפי שאינו מהדר גוף המצוה כ"א מוסיף הדלקה מחודשת במקום אחר. וראה פמ"ג סתרע"ז במ"ז סק"א באו"א קצת, דשאני אכסנאי שהוא בדרך ול"ש לדון משום מהדרין שאין הכל יודעים שיש אורח. ויל"ע בכוונתו, אם ר"ל שעיקר דין מהדרין הוא לפרסומי ניסא לחיבוב המצוה לפי מספר בני הבית, אבל כשאין יודעים שיש אורח אין כאן פרסו"נ. או"י שבכה"ג שאין יודעים שיש אורח יתקלקל מספר הנרות להרואים וליכא היכרא, וממילא כו"ע סברי כדעת התוס' שהמהדרין מן המהדרין אין להם להוסיף גם הידור דמהדרין. גם אפ"ל דלדעתו עיקר דין מהדרין הוא משום חשדא (ומריש הו"א דהכי איכא לפרושי גם בשו"ת מהרי"ל דלעיל, אבל הדברים מחודשים).

34. ראה חי' רי"ז הלוי חנוכה פ"ד. והדברים עתיקים.

בהדלקת בעה״ב[35], אלא שדין מהדרין גופא גורר ברכה[36].

אלא שעכ״ז אינו מעלה ארוכה, שלכו״ע לא אשכחן הידור זה התלמוד, שאיש אחד ידליק במקום אחד ב״פ.

וגם למהרי״ל דלא נחית עלה מה״ט וס״ל שיכול לכוון לא לצאת בשל אשתו גם בלאו

35. כמ״ש בשו״ת רעק״א תנינא סי״ג. כת״ס או״ח קלג. ועוד. הגהות אמרי ברוך סעדר״ת למג״א סק״א. וראה גם חי׳ הפלאה (שנדפסו לאחרונה מכת״י) שבת כא, א ד״ה כבתה.

אבל סתימת הראשונים והאחרונים שלא כתבו כן משמע שלא פי׳ כן בדין מהדרין, ורק לגבי אכסנאי נז׳ אצלם סברא זו. וכנ״ל בפנים, בתרוה״ד ל״כ כן אפי׳ לגבי אכסנאי. (וטובא איכא לחלק, דשאני אכסנאי שחובת הדלקה מוטלת מלכתחילה עליו בביתו בתור בעה״ב, ואמטו להכי, לולא כוונתו שלא לצאת ל״ש אצלו גדר הידור. ועוד, שרק בעה״ב יכול להתכוון לא לצאת בהדלקת אשתו, לפי שאינו יכול לצאת בעל כרחו, אבל בשאר בני ביתו שמלכתחילה אינה חובתם הפרטית, שה״ז חובת הבית ומוטלת על בעה״ב, י״ל שלא תועיל כוונתם שלא לצאת. וראה גם לעיל הע׳ 17). ועוד הקשו על סברא זו. ואכ״מ.

ולהעיר, שבפמ״ג בא״א סעדר״ת סק״א משמע שגם הוא לא נחית לסברא זו רק לגבי הברכה ולא לענין גוף ההדלקה. (אבל ראה פמ״ג סתרע״א במ״ז סק״א. ושם שמכוונים להדיא שלא לצאת. אבל ברעק״א וכת״ס ועוד, דסתמא דמילתא שאינם רוצים לצאת. אמנם, מה שציין שם לשו״ת מהרי״ל – ליתא במהרי״ל כ״א לגבי אשתו. ועוד להעיר, שבפמ״ג גופא כתב שהמחבר סתם הדברים).

וא״ש שברמ״א ומג״א שם ס״ל ששאר הנרות הם נרות הידור, ולא מגוף המצוה (כקושיית רעק״א שם). ומובן ג״כ שהמג״א כאן אינו סותר למש״כ בסתרע״ז סק״ט.

36. כנ״ל בהע׳ הקודמת. וראה שפ״א שבת כא, ב. שבילי דוד סתרע״ו סק״ב. ובכ״מ. והכי איכא למישמע קצת משו״ת חכ״צ תוספות חדשים סי״ג. ולהעיר משו״ע אדה״ז סרס״ג קו״א סק״ה. ובמק״א הארכנו ובנינו אצלנו ציו״ן לשו״ת פאר הדור להרמב״ם (סקי״א – הובא באבודרהם סדר תפלת חנוכה) דנזדמן לו עוד נ״ח חוזר ומברך ״אפי׳ מאה פעמים״ (ונתקשו טובא ופירשו בכמה אופנים). ואכ״מ.

ונפק״מ בכ״ז, כשבעה״ב לא נתכוון להוציא ב״ב, וכגון שחשב שאינם בעיר, אם חייבים להדליק בעצמם או שהוא רק מדין מהדרין (ונוגע לנשים ובותולות שאינן נוהגין בדין מהדרין), שאם נאמר בגדר מהדרין שבאמת שבלא״ה יצאו לפי שהיא חובת הבית והיא הוספה על עיקר הדין נמצא שבנדו״ז א״צ להדליק לעצמן, משא״כ את״ל שגדר מהדרין לפי שנתכוונו שלא לצאת מבעה״ב.

ועוד נפק״מ, אם יש מקום גם בנר שבת להדליק בפ״ע (וכדין מהדרין שבנ״ח). ואף ״דלא אשכחן בנר שבת הידור זה בגמרא״ (אדה״ז שם) – מ״מ אם נפרש (כבהע׳ הקודמת) שההידור הוא שאינו מתכוון לצאת בשל בעה״ב, מסתבר שיכול לעשות כן גם בנרות שבת. ול״ש לדון בזה משום ברכה שא״צ, אף שאי״ב שום צורך (שהרי לכאו׳ אין כאן אפי׳ הידור קלוש. אבל ראה שו״ע אדה״ז סרס״ג ס״ה), לסברת הט״ז (דלעיל הע׳ 18) שכל שאינו רוצה לצאת בשל חבירו אינה ברכה שא״צ. [ולהעיר שבראבי״ה הל׳ שבת סי׳ קצט משמע קצת דנקט לדין מהדרין גם בשל שבת. אבל שם איירי בב׳ בע״ב הדרים יחד]. וראה גם א״א מבוטשאטש סרס״ג ס״ו. שו״ת רב פעלים ח״ב ס״נ. שם ארי׳ סט״ו.

ובהכי אשכחנא פתרי להנהוג שכאו״א מהנשים מדליקה בפ״ע גם בסמוכים על שולחן בעה״ב, שנתחבטו בזה טובא. (ולהעיר שבשו״ת עולת שמואל סי׳ קה, הביאו המשנ״ב סתרע״ה סק״ט, נקט שאף שאין בנשים דין מהדרין, אם רוצות הנשים מותר להן להדליק נ״ח ולברך כבכל מעשהזמ״ג. וכבר נתקשו בדבריו). אלא שמזה שלא נקטו הפוסקים בישוב המנהג בדרך הנ״ל מוכח שלא זו הדרך והשיטה. וי״ל בפשיטות, דשאני נרות שבת שעיקר הענין לאורה, וכל שכבר הדליקו שם ונתמלא הבית כולו אורה לא תועיל כוונתה שלא לצאת בזה (זולת משום תוספת אורה וכדומה), משא״כ בנר חנוכה שהוא למצוה ולפרסו״נ, ולא להשתמש לאורה. [אבל ילה״ע שבראבי״ה לעיל מינה נראה שנהגו בשני נרות שיהא להיכר לפי שהא׳ הוא לאכול לאורה]. ואוי״ל שג״ז בכלל כוונת אדה״ז בקו״א שרק בנ״ח מצינו הידור זה משום פרסו״נ, ולא בנר שבת, והיינו (דנוסף לזה שתוכן ההידור בנ״ח אינו מה שמכוון שלא לצאת כ״א גוף ההידור דהגברא לפרסו״נ, ובנר שבת ל״ש ד״ז – עוד זאת) שגם כוונה שלא לצאת ל״ש גבי נר שבת שהוא לאורה, שהמצוה כבר נתקיימה ע״י נר של בעה״ב (אא״כ בחדרים אחרים, לחד מ״ד בשו״ע אדה״ז שם סט״ו ובקו״א שם). אלא, שיותר נראה בכוונת אדה״ז שבאמת החיוב מוטל רק על בעה״ב ומעיקרא לא חל חובה על שאר ב״ב. וילע״ע. ואכ״מ.

ה"ט – הרי לדעתו סיבת ההדלקה משום חשד, ורק במה שמברך כתב שמכוון לא לצאת. ומהיכא תיתי, שבמקום שאינו חייב להדליק לא משום חשד ולא משום מהדרין שיכול לכוון כן.

טו.
ברכה אחת על שני מצוות

ובעיקר הנידון – ילה"ע ממש"כ באר"ח הל' חנוכה סי"ג, בדומה לדומה: "ועכשיו שמדליקין בפנים אפילו בחצר שיש לה שני פתחים אין צריך אלא נר אחד שאין לחוש כלל שהנכנס יראה הנר באיזה פתח שיכנס ונראה לומר דדוקא כשהפתחים בבית אחד אבל אם הם בשני בתים בשתי רוחות ואדם אחד דר בהם ונכנסין ויוצאין בשניהם צריך להדליק בשניהם אמנם אין צריך רק ברכה אחת כיון דקיימא לן דחובת גברא הוא אמרי' דשתיהן מצוה אחת שאין החיוב אלא מפני חשד ואפילו נימא דשתי מצות הן כיון שעושה שתיהן בבת אחת די לו בברכה אחת דומיא דתפלין של יד ושל ראש שאין מעכבין זו את זו ודי להם בברכה אחת". ומדבריו נראה, שיש ב' אופנים בהסברת ד"ז שבמדליק ב"פ מברך ברכה אחת: א. דאמרינן דשתיהן מצוה אחת. ב. אפילו נימא דשתי מצות הן כיון שעושה שתיהן בב"א די לו בברכה אחת.

ומעתה לנדוננו, גם את"ל שחובה או היתר עבורו להדליק ב"פ, אם מדליק בזמן אחד ודאי מברך פ"א, וגם אם מדליק בב' זמנים צ"ע אם יוכל לברך ב"פ על אותה מצוה. (ואף שהדלקת ביהכ"נ מנהג והדלקת עצמו חובה, מקום לומר דלא שנא מהדלקה מפני חשד שנחשבת מצוה אחת עם הדלקת חובה. ואף שיש לחלק קצת, בנדו"ז גרע, שהדלקת ביהכ"נ היינו ההדלקה של חובה אצלו לפי שדר בביהכ"נ).

נספח:

בענין "מבצע חנוכה" בחנויות

מצו"ב התכתבות עם רבני אנ"ש שליט"א בנוגע ל"מבצע חנוכה" בחנויות (כמה מהציונים ומ"מ נסמנו לעיל ולא נכפלו כאן):

א.

הנה, מעולם תמהתי במה שראיתי כמה נוהגים במסגרת מבצע חנוכה להדליק נ"ח בחנויות[37] [ויש המדקדקים לברך רק אם יהיו עשרה – בשעת מעשה, ומהם המברכים גם כשיבואו עשרה לאחרי זה – במשך חצי שעה, וישנם כאלה שמדליקים אפילו אם יבואו אח"כ].

וכמדומה מעולם לא היתה הוראה כזו, ועיקולי ופשורי טובא איכא בהכי, שבפשטות אינו יוצא יד"ח בהדלקתו שם, ועליו להדליק בביתו.

ואף גם אם אוכל שם מזמן לזמן, אי"ז מקום קביעותו, ואינו מקום דירה, וכמו שהוא לענין מזוזה, שלכמה דעות פטור ממזוזה בחנות אם אינו נמצא שם בשעות הלילה. ומה גם במשרדים וכיו"ב. וכן ראיתי לכמה מאחרוני זמננו[38] שנקטו בפשיטות שאינו יוצא בהדלקה בחנות, גם באוכל שם. ואולי טעמם שגם אכילתו שם היא רק מחמת ההכרח ולא מרצונו, כיון שנמצא שם מחמת מלאכתו (ולהעיר משו"ע או"ח סת"ט ס"ז. והובא לענייננו במג"א סתרע"ז סק"ז).

וגם באכסנאי, כתב הט"ז בסתרע"ז סק"ב שיכול להדליק שם רק באופן שתהי' שכיבתו שם גם בלילה.

ופשוט שחנוני שמדליק נ"ח (במשנה ב"ק ספ"ו) – מיירי במי שגר בחנותו וישן שם, או שהחנות היא לפני ביתו[39].

---

37. ושוב ראיתי גם להרי"ש שליט"א גינזבורג שכתב, ש"צ"ע אם גם לזה כיון הרבי בהוראותיו, ועל סמך מה נהגו בזה".

38. הליכות שלמה חנוכה פט"ז בדבר הלכה סק"ה. פניני חנוכה להגריש"א ע' צט. אול"צ ח"ד פמ"ג סק"ד בהע'. וראה מעין אומר ח"ג סכ"ד. ולהעיר מכעי"ז בשבות יצחק חנוכה פ"ז ע' יד. ועוד. (אבל ראה בכיו"ב פניני חנוכה ע' קכא. ויש לחלק).

39. וכ"כ בהערות הגריש"א שבת כא, ב (סק"ל). ובכ"מ. ולכאו' מוכרח כן מזה שנק' שעשה ברשות לדעת ר"י, ובחי' מהרצ"א (על הרי"ף) מבאר (בדעת הרי"ף דס"ל כרש"י שמקום ההדלקה צ"ל בפתח הבית לחצר ולא ברה"ר), לפי שאא"פ לו באו"א, כיון שאין לו חצר לפני חנותו, ומוכרח להדליק ברה"ר דוקא (ראה גם חי' הר"ן ותוס' הרא"ש שבת כא, ב. רא"ם בשם הסמ"ג מ"ע של דבריהם ס"ה), משא"כ במי שיש לו חצר לפני ביתו שחייב גם לר"י אם הדליק ברה"ר. ולכאו' יל"ק שאינו מוכרח בזה, שהרי אפשר לו להדליק בפתח ביתו ולא בפתח חנותו, ועכצ"ל דאיירי שאין לו בית אחר ודר בחנותו. וק"ל. [אבל להעיר שבחי' חת"ס שבת שם פי' להיפך, דקמ"ל בחנוני לפי שיכול להדליק בפנים כיון שרבים מצויים שם, ומדליק בחוץ רק למצוה מן המובחר, אבל בשאר כל אדם גם לרבנן פטור].

וכמדומה ברור דעת הרבה רבני אנ"ש שאינו יוצא בהדלקה בחנות.

ואף את"ל דלא גרע ממקום שאוכל בקביעות, שמדליק במקום שאוכל (אף שאינו דומה כלל, דהתם קיי"ן שמקום שאוכל בקביעות עדיף ממקום שינתו, משא"כ בחנות, שקרוב הדבר שאין מי שיאמר דעדיף להדליק שם מההדלקה בביתו) – סו"ס, המצוה היא נר איש וביתו, ועליו להוציא ב"ב. ודעת הרבה פוסקים, שאינו מוציא ב"ב כשמדליק במקום אחר.

ולאידך, כמה מבעלי החנויות בלא"ה מדליקים בביתם, ובכגון דא ודאי אין מקום להדלקה בברכה גם בחנות.

ב.
אם יש מקום להדליק בחנויות מחמת פרסומי ניסא

והנה, אם מחמת פרסומי ניסא, לפי האמת, לגופו של ענין, איני יודע אם יש טעם ותועלת בהדלקה שכזו, ומעולם לא נהגו בזה. ואי"ז דומה כלל להדלקות במקומות מרכזיים וברחובה של עיר, שהם מקום "אסיפות הציבור", וכל' הלבוש סתרע"א ס"ח. ובמכ"ש ממש"כ בהגהות החות יאיר למנהגות וורמיישא ע' רמב, שלא נהגו להדליק בבית האבל לפי שאינו מיוחד לציבור[40]. ובשיחות קודש נזכר רק להדליק במקומות מרכזיים[41] ולא להדליק בכל חנות וחנות. וכמה נתחבטו בטעם ההיתר לברך במקומות מרכזיים, והבו דלא לוסיף עלה בכל חנות וחנות. ותמיהני אם רוח חכמים נוחה מזו. וקשה הדבר בעיני לומר שג"ז בכלל המנהג להדליק בביהכ"נ, ולהרחיב המנהג עד כדי כך.

וגם בד"כ נכנסים לבית הספק בכמה פרטים – שהעשרה באים לאחרי הברכות, וג"ז לאו דוקא בב"א, ולאו דוקא תוך ח"ש, ולאו דוקא גברים. והרי כללא כיילו לן בכ"מ שספק ברכות להקל (למרות דברי המו"ק סוסי' תערב שבחנוכה ל"ש פרסו"נ ללא ברכה, וגם בספק מברך. והו"ע לא ס"ל הכי בהדלקת ביהכ"נ כשאין עשרה בעת הברכה).

ובשלמא בהדלקה מרכזית, שמצוה לקיים דברי חכמים, ונצטווינו בכך, וגם שבד"כ ישנם עשרה במקומות מרכזיים. אבל מהו ההכרח לברך בחנויות ולהיכנס לכמה ספיקות.

ואדרבה, יתכן שיצא שכרו בהפסדו, שכתוצאה מההדלקה בחנותו יתכן שלא ידליק ח"ו בביתו. ולכאורה, הטוב טוב לנו לחלק חנוכיות לבעלי החנות ולומר להם להדליק בביתם.

ושוב נמלכתי, שיש מקום להקל בכל עיקר ההדלקה בחנות, במציאות שבימינו (בד"כ), שידוע בבירור גמור שבין הנוכחים באסיפת הציבור (משא"כ בנדון דבית האבל הנ"ל) ישנם

ולהעיר מט"ז יו"ד סרפ"ו סוסק"י. וראה סוכה ח, ב. וכן בב"ב יח, א, דנק' דירה. וי"ל דה"ט שקובעת למעשרות (שמעשרות הוא כדין מזוזה, יומא י, א) – מעשרות פ"ב מ"א. רמב"ם מעשר פ"ד ה"י. אבל ראה שו"ת אבנ"ז יו"ד סשפ"ד באו"א. וראה דרך אמונה מעשר שם. ואכ"מ.

40. ראה לעיל הע' 1.

41. ראה שיחות ש"פ וישב ונר ו' דחנוכה תשמ"ז. ש"פ וישב תשמ"ח. ועוד.

כאלה שלא יראו נ״ח בכלל. ואפי׳ אם מדליקים עליהם בביתם, רמיא חובת הדלקה עלייהו כמו בנמצא במקום שאי״ב ישראל (כפס״ד השו״ע סתרע״ז וס״ג, וכטעמו של הרמ״א שם), לפי שחייב לראות הנרות[42].

אלא שיש לברר שאכן כך המציאות. ובשלמא בחו״ל רגיל הדבר שלא יראו נ״ח כלל, אבל באה״ק לא שכיחא מילתא כלל.

ודיברתי עם כמה מרבנים חשובים מאנ״ש שליט״א, והסכימו עמדי.

ומחכה הנני בכליון עינים למוצא פי רבני אנ״ש שליט״א בכ״ז.

ג.
כתיבת אחד הרבנים שליט״א ומענה לדבריו

וא׳ הרבנים שליט״א כתב אלינו מענה להצדיק הנוהגים כן, ומצו״ב כתיבתו עם מענה בצד:

טענה: המקור לדעת המתירין (כשאין בעל החנות מדליק בביתו), שהרי כ״ק אדמו״ר מוהריי״צ נ״ע הדליק בחדר היחידות, אף שאינו חדר האוכל ואינו חדר השינה.

מענה: אינו דומה כלל, שבבנין אחד לא איכפת לן (כ״כ) באיזה חדר מדליק, כ״כ כמה אחרונים (נסמנו לעיל). ותו, מנין לנו שלא אכל בקביעות בחדר היחידות.

טענה: ובפרט שבד״כ בעל החנות והעובדים בו אוכלים בו כל יום את ארוחת הצהרים.

מענה: 1. רגיל מאד כאן בארה״ב שאוכלים בקביעות במסעדה סמוכה ולא בחנות, כאשר יעידון יגידון מאנ״ש העובדים במנהטן.

2. מסברא, מקום גדול לחלק בין אכילה חפוזה של ארוחת צהרים מחמת ההכרח, לאכילה קבועה, כארוחת ערב, בביתו.

3. וגם במקום שברור שאוכלים בחנות ובקביעות, כבר הערנו שבמקום שאינו מקום דירה – צע״ג אם מהני האכילה שם, וכמו לענין מזוזה.

4. ויש להוסיף, שמצינו בראשונים דנחתו לדמות לדין מזוזה, אלא שכתבו שאינו דומה למזוזה לפי שהיא חובת גברא, ולכן אכסנאי מדליק.

ויתר על כן, בס׳ המנהיג ח״ב סי׳ קמח, שכתב להדיא בעיקר החיוב שדומה לדין מזוזה, עיי״ש משה״ק במנהג ההדלקה בביהכ״נ ״דאין חיובא בבית הכנסת להדליק נר שלחנוכה כי אם בבית שאדם דר בו מדאמ׳ כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ובית הכנס׳ פטור ממזוזה כדאמ׳ בפ״ק דיומא, אלא אם כן יש שם בית דירה לדור (לפי נוסחאות

42. ראה בהע׳ 1 בארוכה.

אחרות: לחזן) בבית הכנסת". (אלא שלבסוף יישב דהוא ממנהגא דדמיא למקדש ומדליקים שם לפרסם הנס). הרי לנו שעיקר החיוב בביתו דמיא לדיני מזוזה.

והרי למעשה לא נהגו לברך על קביעת מזוזה בחנות.

טענה: ולאידך נוהגים רבים להדליק בבית הוריהם, כשבאים אליהם למסיבת חנוכה, שזה שלל בפירוש הט"ז.

מענה: וא"כ מהי הראי' ממנהגם.

טענה: ואולי גם בזה יש מקום למנהגם, שהרי רגילים הבנים לאכול לפעמים אצל הוריהם סעודת שבת ויו"ט,

מענה: דוחק גדול. ויש המדליקים גם אצל קרובים וידידים אחרים...

טענה: ואולי נחשב בזה בית אכילתם לפעמים.

מענה: עדיפא הו"ל להביא – שמפורש להדיא – מסה"ש תש"ו ע' 20 שאדמו"ר מוהרש"ב הדליק בבית אמו.

וכמה תשובות בדבר (ובמק"א הארכנו):

1. בפשטות הדליק מדין מהדרין שהרי כבר הדליקו בביתו. ובכגון דא יכול להדליק גם שם. וכ"מ מהגהות אמרי ברוך שיכול להדליק גם בביהכ"נ בכגון דא.

2. חצר אחד הוא והוא הבעה"ב.

3. ואת"ל כדבריו, י"ל דשאני בבית אמו – שנוסף לזה שבן אצל אביו (ואמו) עדיף, הרי אכל שם בקביעות – מזמן לזמן – כמפורש בשיחה הנ"ל גופא. ולפ"ז בשאר מסיבות כגון דא אא"פ להתיר.

4. ובכל אופן, אינו דומה לחנות שאינו מקום דירה כלל.

וכמדומה ברור שנהגו במבצעים להדליק בחנות רק מצד פרסומי ניסא ובאופן שיבואו עשרה אח"כ – ע"פ פסקי רבני אנ"ש שליט"א. ואולי רק באה"ק נוהגים כן כיון שבעלי החנות מדליקים לפנ"ז.

וע"ז שאלתי:

1. לא היתה הוראה כזו.

2. מוזר בעיני המנהג להרחיב המנהג לכל קיבוץ עשרה.

3. חילוק גדול שאינו מקום מיוחד לציבור משא"כ בהדלקות מרכזיות. וכבר כתב החות יאיר שאין מדליקים בבית האבל.

4. צ"ל בטוח שיבואו עשרה. וגם בביהכ"נ כתב במנח"א שאין לברך רק אם בטוח שיבואו. או, בלשון מהרש"ג שאין לחשוש שלא יבואו – דעבידי דאתי. ול"ש לומר כן בחנות.

5. סומכים להקל על ריבוי צירופי קולא במקום ספק ברכה – עשרה שאינם בשעת הברכה, נשים וקטנים מצטרפים, עשרה הבאים אינם באים תוך חצי שעה, עשרה הבאים אינם נמצאים בבת אחת. (ולפענ"ד האחרון הכביד, שלא נראה כלל להתיר בזה).

6. גם באופן שישנם עשרה מקובצים (ויתירה מזו – שצופים) בהדלקה – מילתא דלא שכיחא (משא"כ בהדלקה מרכזית שבאו במיוחד לצורך זה) – לכאורה יצא הפסדו בשכרו שכתוצאה מזה יתכן – ומסתבר – שלא ידליק בעל החנות בביתו. ומכיון שלא היתה הוראה להדליק בכל חנות רק במקומות מרכזיים, מדוע לנו להיכנס לבית הספק?

ד.
עוד סברא מאחד הרבנים שליט"א ומענה לדבריו

ועוד א' הרבנים שליט"א כתב אלינו: ובכן, אם **מתקבצים שם עשרה**, הרי שלא גרע קיבוץ זה מהקיבוץ **ברחובה של עיר**. במילים אחרות, ברגע שהופקעה הדלקה וברכותיה הללו **מבית הכנסת דוקא**, הרי שאינני מוצא סברא לחלק בין עשרה שברחובה של עיר לעשרה בחנות וכיו"ב. עכ"ד.

וע"ז עניתי: מצינו ראינו אצל אחרוני זמננו שנחתו לחלק בין הדלקה ברחובה של עיר שבזה כתבו הם עצמם להיתר, לגבי הדלקה בכל מקום אסיפת עשרה – ראה שו"ת אז נדברו ח"ה סל"ז. ח"ו סע"ה. חי"א סל"ב.

ואף את"ל שאפשר להדליק גם בהדלקה מרכזית בפנים – וכן המנהג אצל השלוחים שליט"א – כבר כתבנו לחלק בתרתי: א. חילוק בין הדלקה במקום המיוחד לציבור או שבמקרה נתאספו שם עשרה. ב. והוא העיקר, חוששני טובא כנ"ל שבכגון דא יצא שכרו בהפסדו.

ה.
סברת רב אחר שליט"א ליישב אלו שנהגו בכך ומענה לדבריו

עוד כתב לנו א' הרבנים שליט"א מענה להצדיק הנוהגים כן, ומצו"ב כתיבתו עם מענה בצד:

טענה: מצינו בראשונים שחידשו הדלקה בבית הכנסת לפירסומי ניסא (טעם עיקרי של הריב"ש שציטט המחבר)

מענה: היינו לפרסומי ניסא כשיש עשרה

טענה: ואף שאינו בית, בכל זאת ביאר הכלבו לאורחים

מענה: שיראו הנרות כמפורש בראשונים, או דגנו בי כנישתא

טענה: ואין הכרח לביאור הבית יוסף בכלבו

מענה: כבר העירו כו"כ מן קדמת דנא שד' הב"י הם העתק כמעט מילה במילה מד' הכלבו, אבל אינו בהל' חנוכה סמ"ד, ונמצא בסדר תפלת ערבי פסחים ס"נ. ולהעיר מכלבו הל' יו"ט סנ"ח[43].

טענה: ובפרט שכיום יש הדלקות בברכה ברחובה של עיר, והרבי ענה אמן על הברכה.

מענה: ע"ז שאלתי שאינו דומה להדלקה ברחובה של עיר, ומאי שיאטי' לכאן.

טענה: ואף שטעם הריב"ש קיים שהוא לפרסם הנס

מענה: וכן נפסק בשולחן ערוך וכן תפס הרמ"א וכל הנו"כ. וכבר כתבו הפוסקים שהמחבר הכריע שהטעם הוא משום פרסו"נ[44].

טענה: אינו מן הנמנע שיש גם רוח הכלבו בענין מנהג זה.

מענה: לדעתי, סברא זו (לחדש ש"אינו מן הנמנע" בדבר שנפסק בשו"ע באו"א, ולומר שיש "גם **רוח** הכלבו") אינה מספיקה, לחדש מחמתה ספק ברכה לבטלה.

ועוד ועיקר, שגם הכלבו היינו בשביל הרואים שאין להם בית, או אורחים דגנו בי כנישתא.

[אא"כ קאי לטעם האחר בכלבו לסדר הברכות בפני אלו שאינן בקיאין ולקדש השם במקהלות. ואת"ל כן, הדר דינא שאינו יוצא יד"ח בהדלקה זו].

ואם יראה נרות במק"א, מהיכא תיתי להתיר.

טענה: ויש להוסיף סברא אלימתא, שיש מגדולי הפוסקים בדורנו שלא חששו לתת לברך במקום סתם שהוא מקורה.

מענה: אבל בראשונים בנוגע להדלקה בבית הכנסת מוכח להדיא שמדליק רק במקום דירה. והארכנו בזה במק"א. ולדעתי ברירא מילתא שכ"ה להלכה ולכל הדעות דל"ש גדר הדלקה כשאינו בביתו. וכן עולה משיחות הקודש בכ"מ. ואכ"מ כעת.

טענה: וכל שכן מקום פרטי שאדם עובד בו ואוכל בו

מענה: ולדברי המנהיג דרמיא למזוזה – מדוע עדיף מביהמ"ד, שיושבים כל היום ואינו מברך עלי' בקביעת מזוזה.

טענה: ואגב יש עשרות פוסקי זמנינו המורים לברך על מזוזה בחנויות של ימינו, דלא

---

43. וסרה קושיית שו"ת בנין שלמה סנ"ג. שד"ח מערכת חנוכה סוסקכ"ד. מנח"א ח"ב סס"ח. מלמד להועיל ח"א סי' קכא. וגם במהדורות החדשות של הטור (בציונים לב"י) לא עמדו ע"ז.

44. וראה גם מועדי ה' על הסמ"ג הל' חנוכה (קיז, ב). שו"ת מנח"א ח"ב סס"ח. ועוד.

כיו״ד רפו סעיף יא ועיין ט״ז שם, כי החפצים נשארים שם, ע״ד בית אוצרות, ואוכלים שם

מענה: וכמה חולקים. וגם המחייבים – היינו רק משום בית האוצר.

ובפוסקים – מג״א ט״ז. שארית יוסף ועוד – דימו דיני מקום ההדלקה לדיני עירוב, ודיני קביעות. (וידועים ד׳ החזו״א או״ח סי׳ קי בנוגע לבית חרושת בנוגע לדיני תחומין, בגדר עיבורה של עיר). והרי בדיני עירוב אינו אוסר בבית האוצר. וגם אם דר בבית האוצר – אם יש לו מקום אכילה קבוע, אין מקום אכילת עראי אוסר (ראה שו״ת בצה״ח ח״ה סי׳ קיג)[45].

וכבר הזכרנו שכמה מאחרוני זמננו (הגריש״א והגרשז״א ועוד) ס״ל שאינו מברך על נ״ח בחנות.

טענה: ולפי הזכור לי יש רמ״א שפוסק שהמתארח יכול לברך

מענה: היינו באכסנאי, שישן שם בלילה כדברי הט״ז.

ובכל אופן, כשנמצא בעירו חייב לחזור לביתו.

ועוד שאינו מוציא בני ביתו לכמה דעות כיון שאינו ביתם.

ומדוע לא עדיף ליתן להם חנוכיה להדליק בביתם כשיחזרו.

ולבסוף כתב לנו הרב הנ״ל שליט״א:

נראה שאין לנו שום מחלוקת, וכנראה הכתיבה בלי דיבור ברור גורם לאי הבנות. כבר כמה שנים שאני נלחם למסור שיעשו הכל על מנת לשכנעו לקחת חנוכיה לביתו. ולדוגמא השנה הוריתי זאת עשרות פעמים והסברתי זאת לכמה שלוחים.

אלא שאם האדם ״דוגרי״ ואומר להדיא שלא ידליק בביתו או שמכירים את סגנונו ויש חשש כבד שלא ידליק בביתו – אז אם מדובר שעורך שם סעודות וזה חנותו, ולא סתם קונה שנכנס ואכל שם סופגניה, אז אני מורה שכן לברך בהצטרף כל הנ״ל, עכ״ד.

ושוב כתבתי אליו: אכן דברינו קרובים זל״ז מאד. אלא, שעדיין חוששני לברך בחנות אא״כ באופן שלא יראה הנרות כלל. או כשיש עשרה בבת אחת שיראו הנרות בשעת מעשה – וגם בזה לאו דוקא שכדאי מבחינת התועלתיות.

ו.
דברי הרה״ג הגר״י שליט״א פרקש

וכך כתב אלינו הרה״ג הגר״י שליט״א פרקש: בנוגע להדלקות

45. אבל נראה פשוט שאין לדמות כל דיני מקום הדלקת נ״ח לעירוב ומזוזה, ובפרט שעירוב ומזוזה אין דיניהם שוים זל״ז. ובפוסקי זמננו כתבו גם שאצ״ל בית של דע״ד אמות. וכ״ה בא׳ ההנחות דר״ד משיחת ש״פ מקץ תשמ״ט [שחלק זה בר״ד דהתוועדות הנ״ל נכתב באופנים שונים ע״י המניחים].

ציבוריות, כמובן, **צריכים** להודיעם שאין יוצאים ידי חובה. ולענ"ד לא נראה הדיוק בלשון דלעיל [כוונת הרב פרקש למי שדייק בלשון השיחה: "ומה טוב – להכריז שלא יוצאים ידי–חובה בהדלקה הפומבית, אלא כל אחד ואחד צריך להדליק נרות חנוכה בביתו"], כאילו הודעה זו היא בחירית... ויש לפרשה ע"ד לשון הכתוב – השייך להדלקת נ"ח כנודע – "הנה **מה טוב**.." וכו'.

ומידי שנה בשנה אני חוזר בשיעור לרבים, ומתפרסם גם בווידיאו באינטרנט, **שחשוב להדגיש:** אי אפשר להדליק **בברכה** בחנות או במשרד, שאין מתגורר שם בעל העסק. **ויתכן**, שאם אוכל שם **בקביעות** סעודות מסוימות **בכל יום** יוכל להדליק שם. **אבל גם זה אינו ברור**, ועדיף להימנע מכך. ואין צריך לומר – כפי ששמעתי שמחוסר ידיעה יש שנכשלים רח"ל בכך – **שאדם זר שנכנס לחנות**, ש"מכבדים" ב"מצוה" זו אנשים שאין להם כמובן שום שייכות של "דירה" במקום זה. ופשוט שהמכבדים אנשים אלו בהדלקה, ומברכים עמהם – **מכשילים ח"ו בברכה לבטלה**, וה' הטוב יכפר. [ובמענה לאחד האברכים החסידיים, ששאל בתמימות "אבל אם אנחנו לא נדליק עמו, הוא כלל לא ידליק"?!! השבתי בשאלה, **האם לשם כך תדליק עמו נרות חנוכה בפסח..** וד"ל]. עכ"ד

ולמעשה הסכמת כו"כ רבני אנ"ש שליט"א שיש למנוע מלעשות כן, ועדיף לחלק להם חנוכיות להדליק בביתם. והרוצים בדוקא להדליק שם (מאיזה סיבה שתהי') ידליקו ללא ברכה[46].

46. וכן הסכים עמנו הר"א שליט"א אזדאבא.

ז"ע מסרו לי, שבשנים האחרונות נתפרסמו הוראות מרבני אנ"ש שליט"א בנידון, ושכן כתב גם הגר"מ שליט"א הבלין ש"צריכים להודיע לו שאינו יוצא וצריך להדליק בביתו וזה רק לפרסומי ניסא". וכ"כ הגרא"ב שליט"א פעווזנער שאינם יוצאים יד"ח "ואלה שמקום אכילתם ושינתם הוא בחנות הם מיעוטא דמיעוטא דאפילו ר"מ לא חייש להו". וגם הר"ד שליט"א טברדוביץ כתב: "בעל חנות אע"פ שמדליק בחנות מחוייב להדליק בביתו" (אלא שהוסיף: "ואפשר שקיימו המצוה עכ"פ בדיעבד". וכעי"ז כתב הר"א שליט"א בוגרד).